

Suport curs

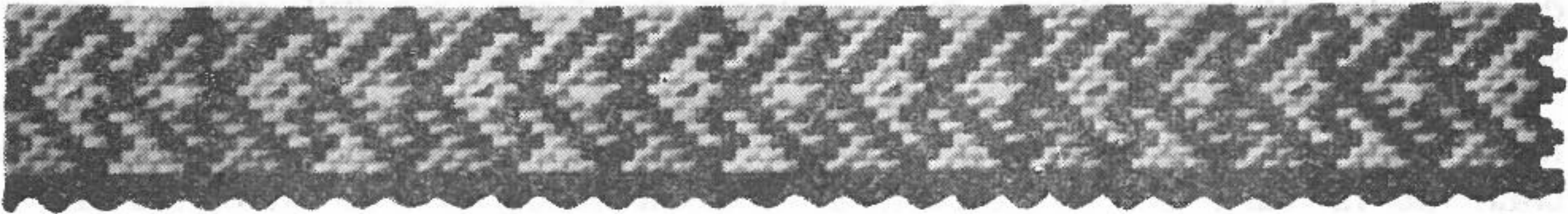
M4 - CDL – diversificarea esetetica a produselor de imbracaminte

Clasa a XI-a liceu

Autori:

Prof. Caramarcu Carmen

Prof. Chiriac Elena

IV

Portul popular din Moldova

Creațiile artistice populare în domeniul portului, țesăturilor și broderiilor din această regiune, prezintă diferențieri după zone, dar costumul cu fotă este răspândit pe toate meleagurile moldovenești.

A. Zona Vrancei

Portul din Vrancea se remarcă ca un port de munte. Analizând elementele din care este compus, de-a lungul timpului, se constată o evoluție, care în sec. XIX, îi modifică linia structurală cu tendință de modernizare.

Portul vrâncean are un specific propriu și, datorită valorii sale artistice, se numără printre cele mai frumoase creații populare românești, mai cu deosebire portul femeiesc care își păstrează cu tenacitate specificul tradițional.

Elementele caracteristice costumului femeiesc sînt: *cămașa* cu mîneca învîrtită care constituie o particularitate a acestui costum vrâncean, piesă de tradiție dacică, iar la costumul folosit de bărbați sînt *ițarii* fără față și *chimirul*, ambele legate de îndeletnicirea ciobănească și munca de pădure. Apoi portul ițarilor lungi, încrețiți pe picior ca o armonică, începînd de la gleznă pînă la șolduri, formă care se crede că este de origină tracică.

Toate acestea determină însușirile caracteristice ale portului popular din Vrancea, care parte din ele, sînt adaptate mediului economico-social, iar altele — de veche tradiție dacică, se mențin păstrîndu-și caracterul specific tradițional.

Costumul femeiesc. Tipul costumului femeiesc se definește prin „*catrință*” sau „*fotă*” adoptată în partea nordică a Munteniei, Moldova și Moldova de nord, precum și în Valea Mureșului superior (Tulgheș-Toplița) și zona Cașin, Brețcu, Palanca.

Cele mai decorative elemente din portul femeiesc sînt cămășile, care sînt de trei tipuri: cămașa încrețită la gît, cămașa cu mîneca învîrtită și cămașa cu mîneca largă zisă și cămeșoiul.

Cămașa încrețită la gît. Este forma provenită din cămașa dacică, foarte bogat ornamentată, din care prin evoluare, s-a format cămașa cu găitan așezat de-a curmezișul pe ciupagul din spate. Această cămașă are o croială la gît cunoscută la mai toate cămășile cu altiță din diferite zone, dar deosebirea o prezintă varianta cămășii cu găitanul aplicat pe spate. Cămașa încrețită la gît are un decor brodat cu lînică, arnici, tel sau betea, „hir” sau fir și fluturi, cu un colorit echilibrat și armonios, iar prin folosirea firelor de argint, cu intervenirea discretă a culorilor vii, cămașa are un efect coloristic remarcabil, care se deosebește de restul zonelor etnografice din țară.

Cîmpurile ornamentale sînt cele obișnuite la cămășile cu altiță, contopit cu broderia de pe guler, piept și mîneci, iar pe mîneci altița este micșorată pînă aproape de dispariție (fig. 70).

Varianta cămășii cu găitane nu se deosebește de tipul din care s-a dezvoltat și este compusă din ciupag în față și spate, mîneci și poale. Ciupagul este compus din trei foi, una în față, una în spate și cîte o jumătate de foaie denumită „oclabă” sau „foroclină” (adaus la mîneci în scopul lărgirii mînecii).

Mînecele sînt executate din cîte o foaie și un clin, iar la subțioară, se aplică un mic pătrat (pavă).

Gura cămășii se formează prin încrețirea ciupagelor, oclăților și a mînecilor, iar mîneca are o „brățară” — manșetă. Deosebirea acestei cămășii femeiești, constă prin festonarea cu arnici negru sau roșu a muchiilor cămășii denumite „găitan”, iar acest găitan din față și spate are rolul de a menține

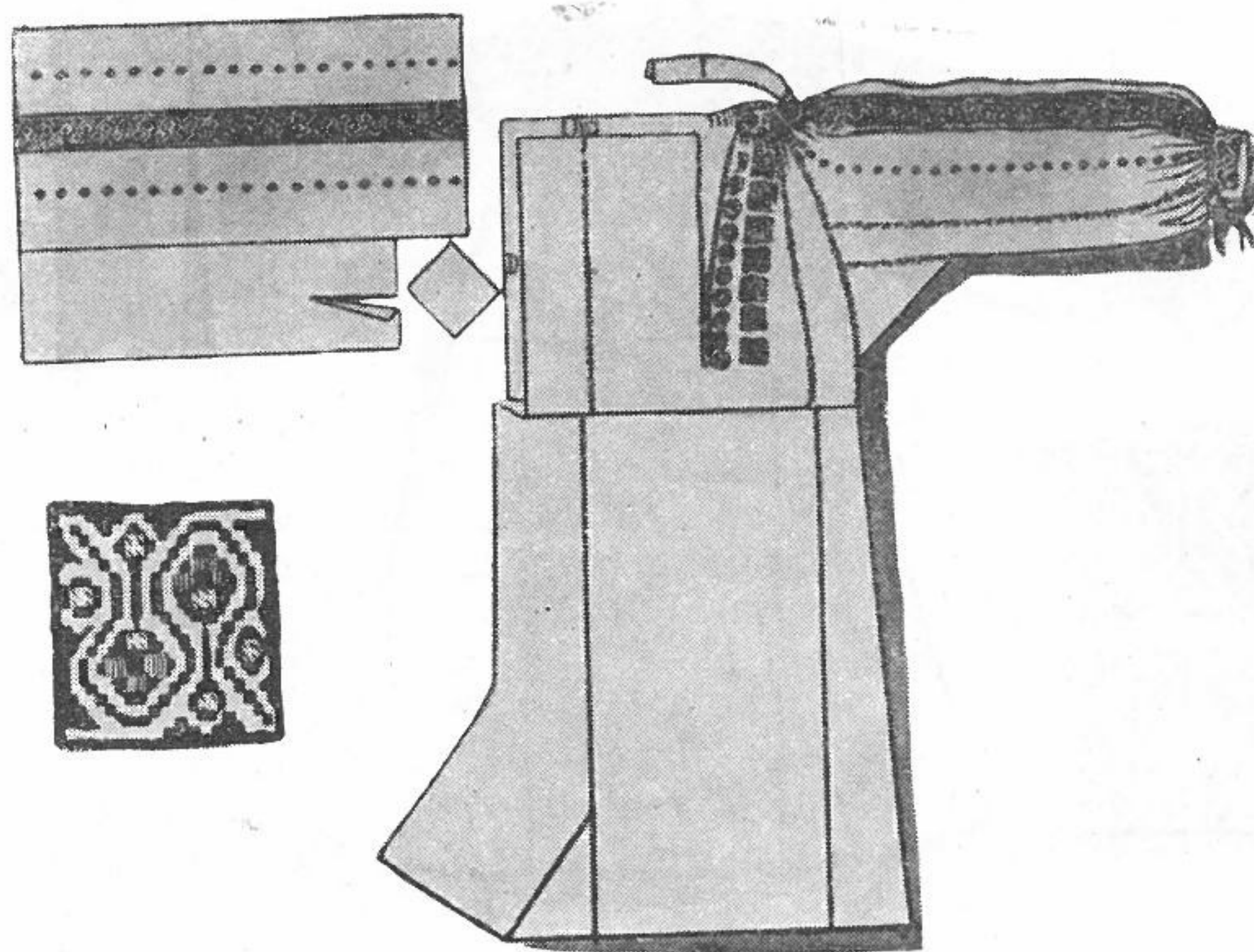

Fig. 70. Cămașă femeiască (Ploștina-Vrîncioaia).

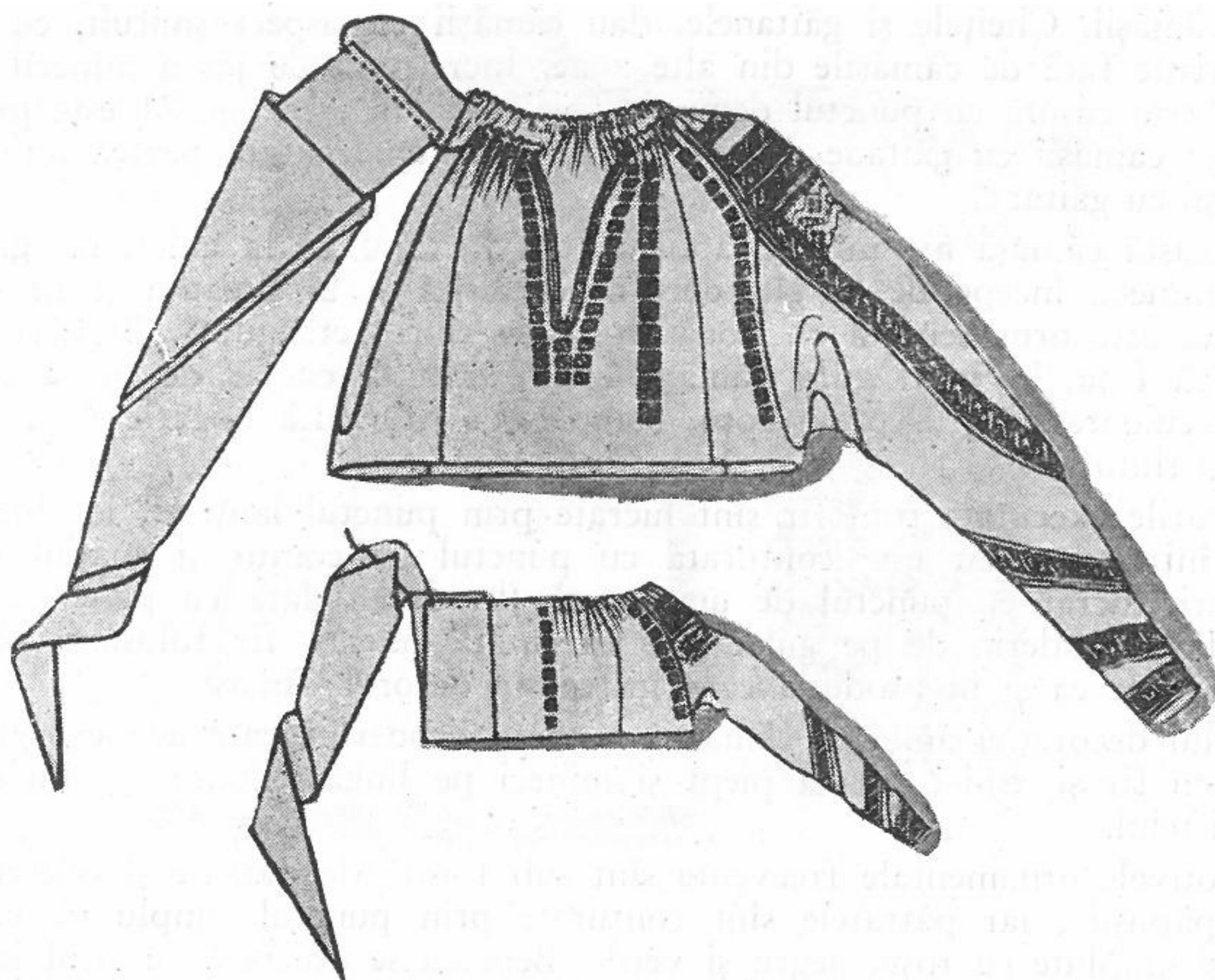

Fig. 73. Ie cu mîneca învîrtită (Vrancea).

Broderiile care acoperă cîmpurile ornamentale sînt întocmai ca la cămașa cu altiță, adică pe guler, piept și mîneci. Mîneca are altiță, dar de la altiță în jos începe învîrtitura, iar ornamentul mîneicii se află pe muchia cusăturii compus dintr-un galon sau numai dintr-o simplă „cheiță”, dînd imaginea unui motiv dispus oblic, iar prin învîrtirea galonului în oblic, acest gen de mîneacă se înrudește cu „cămașa nășăpită” ale cărei rînduri mergeau în sens oblic.

Gulerul era brodat cu lînică sau cu arnici și deseori folosind chiar fir metalic. Pieptii și altițele brodate cu același material, iar culoarea firului de lînă era culoarea albăstrică, (albastru marin), precum și alte culori, folosite pe cămașile amintite mai sus.

— *Cămașa, zisă și cămășoiul* are mîneacă largă și este o cămașă cu croială dreaptă, cu mîneca prinsă la umăr, cu mîneca jos largă, apropiindu-se de forma cămășii bărbătești — de unde poartă și numele de „cămășoi”. Toate genurile de cămași descrise sînt purtate cu poale adăugite, fiind acoperite de „catrință” sau „fotă” care este mai scurtă și în partea de jos a cămășii (poale) nu prezintă nici o ornamentație (broderie).

— *Catrința vrînceană* nu se deosebește din punct de vedere structural, se țese cu urzeala din pînă, iar băteala din lînă. Din punct de vedere al decorului există trei feluri de catrințe: catrința neagră, catrința cu vîrste și catrința aleasă.

— *Catrința neagră* foarte răspândită și în regiunea Bacău este purtată în muncă și în special este portul bătrânesc.

— *Catrința vărgată* este mai frumoasă, vărgăturile sînt așezate spre extremități, adică pe foi, iar partea din mijloc care vine la spate este simplă fără văgături.

Văgăturile sînt dispuse pe latul țesăturii, care în realitate sînt verticale prin purtare și din diferite culori, iar la început acestea erau de culoare roșie, ca apoi, mai târziu să se răspîndească vergi cu galben. Pe la sfîrșitul sec. al XIX în Țara Vrancei a început să se țasă catrințe cu fir, bogat și cu alesături frumoase, totuși folosirea prea mult a firului și a mărgelilor, au diminuat mult valoarea artistică a costumului popular. Totuși vrîncenii au folosit cu multă atenție și pricepere atît fluturii, telul fir metalic cît și hirul (firul).

Armonizarea culorilor cu ale materialului metalic în cîmpul catrinței s-a modificat prin firul argintiu adăugat în urzeala de păr, precum și prin introducerea de văgulițe cu tonalități necontrastante. Culorile roz, verde și albastrul, introduse prin văgulițe denumite „vîrste” fac loc alesăturilor, care au mărit efectul decorativ al catrințelor.

Catrința aleasă. Este o piesă foarte mult folosită în această zonă a cărei ornamentație constă în cîteva vîrstuțe de diferite culori: roz, albastru, verde, așezate spre margini, iar motivele folosite în alesătură sînt: puii cocitelor, creanga bradului, ghiociei pe patru fire, cîrliga ciobanului, coada rînduniciei, iar după alesături urmează din nou vîrstuțele, repetînd din nou motivele alesăturii și așa mai departe (fig. 74).

Un alt obiect care completează portul este și „*chieptarul*” sau *pieptarul* care este folosit numai de femeile în vîrstă și este confecționat din postav negru pentru timpul verii și din blană cu aplicații din piele, pentru iarnă. Se poartă și mîncare din postav albastrui sau negru, lungi pînă în jos de genunchi, iar sarica și cațaveica, purtate de femei aproape au dispărut.

Dintre elementele de acoperire a capului, *fruntariul* și *ștergarul* sînt cele mai folosite pentru femeile tinere cît și pentru cele vîrstnice, iar ștergarul este cea mai prețioasă podoabă de învelit capul, un fel de maramă fină țesută din in, cînepă, bumbac și mai apoi din borangic.

În concluzie, portul femeiesc — deși port de munte — totuși se bucură de un decor remarcabil, mai ales datorită cromaticii ale căror culori sînt obținute din diferite plante. În fig. 75 este prezentat un costum complet din ținutul Vrancei.

Costumul bărbătesc. Deși este un port de munte, totuși are cîteva piese specifice care prezintă un deosebit interes artistic.

Cămășile de sărbătoare le mai folosesc doar bătrînii și sînt caracterizate prin mîneci largi, prin cusături bogate la gît, pe piept, la gura cămășii, la încheietura de la umăr și în partea de jos a mînecilor. Cămașa are croială simplă, compusă dintr-o bucată de pînză îndoită în două, unde se fixează și gura cămășii, plus cîte un singur clin cu lățimea unei foi de pînză, și o pavă în direcția subrațului, tip de cămașă care se întîlnește în numeroase zone ale țării, zisă și cămașă bătrînească.

Decorul este format din broderii lucrate cu fire de lînică și muline executate pe ur fir, iar motivul ornamental de pe guler are forma liniei în

Fig. 74. Costum femeiesc cu mîneacă învîrtită (Vrancea).

zigzag din fir auriu, iar triunghiurile sînt umplute alternativ cu roșu și verde, broderie cu punctul vertical sau oblic, plat. Pe margini ornamentul este încadrat de „dusuri” brodate cu roz și verde, iar motivul de la gura cămășii și jos la mîneci este format din cornul berbecului. La încheieturi se aplică broderii repetate, cu înfățișare plăcută, iar încheietura propriu-zisă este cusută în „ghicu” cu mici punctulețe în ambele părți, puncte denumite „milcovenști”, apoi un șir de lăntșor lucrat cu fir și „pui pe un hir”. Folosirea firului

cu tonurile de culori armonioase, această cămașă cu mâneca largă din zona Vrancea, se numără printre cele mai frumoase piese realizate în arta populară (fig. 76).

Vesta și pieptarul nu prezintă nimic deosebit, afară de prima care are un guler răsfrînt (fig. 77 și 78).

Brûiele și *chimirele* alcătuiesc *încingătorile*, iar chimirul are proveniență din Transilvania, datorită relațiilor dintre ei și mai ales dezvoltării industriei pielăriei.

Mînecarele și *sumanele* au fost aduse din Transilvania și Brețcu, iar sumanele nu-și mai păstrează vechea croială, căpătînd influența orășenească.

Sarica, deși a fost mult apreciată în trecut, astăzi aproape a dispărut. *Cojocul* însă, deși lipsit de un decor artistic — a mai rămas ca simplu element întrebuințat în nevoile vieții vrîncene, împreună cu alte obiecte folosite în viața păstoritului — ca gluga, opincile etc.

Broderii. Iile, în special, sînt decorate cu broderii de o distincție remarcabilă, după cum s-a putut vedea și în expoziția din sala de marmoră „Scînteia”, cu ornamentația geometrică și cu o cromatică deosebit de armonioasă. În executarea broderiilor predomină culoarea de negru, puțin roșu, iar folosirea firului de aur și argint precum și fluturii, toate dau un aspect foarte bogat decorului, cu ornamentație strălucitoare de o frumusețe rară și deosebit gust artistic.

Punctele folosite în executarea broderiilor, sînt următoarele:

- punctul de contur cu care se mărginesc desenele ce urmează a fi umplute;
- punctul de broderie plată sau punct de umplură (vertical sau oblic);
- punctul cruce;
- punctul lăntîșor, punct folosit în șirurile lucrate cu fir de metal, iar printre spațiile libere se aplică fluturi de metal — cu un deosebit succes în înfrumusețarea broderiilor.

Fig. 75. Costum femeiesc (Vrancea).

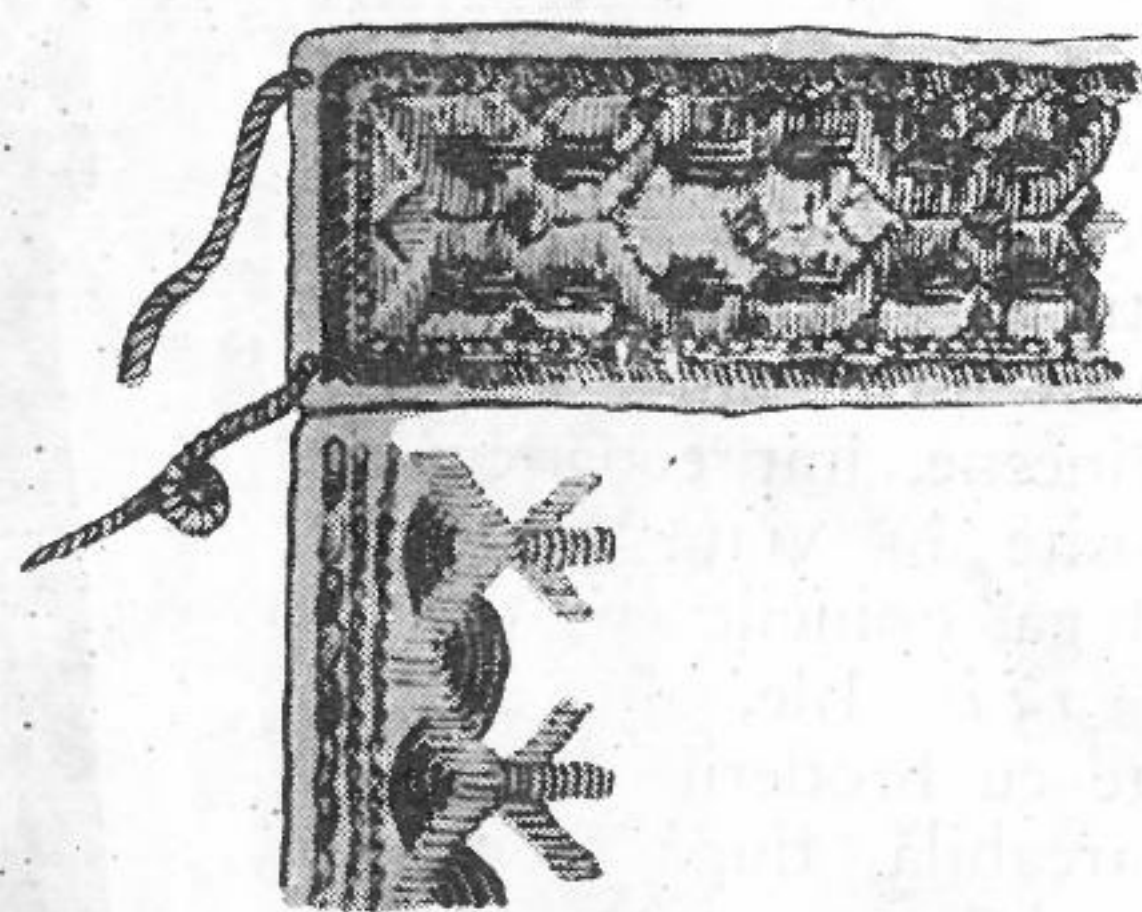
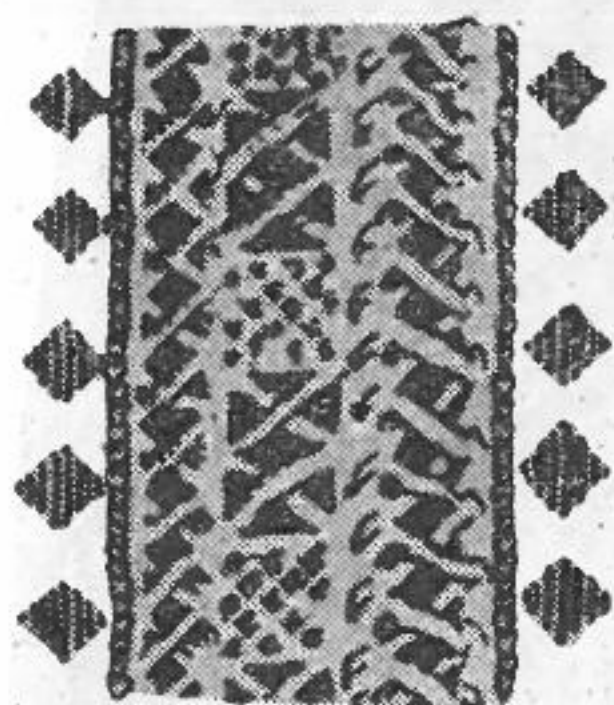
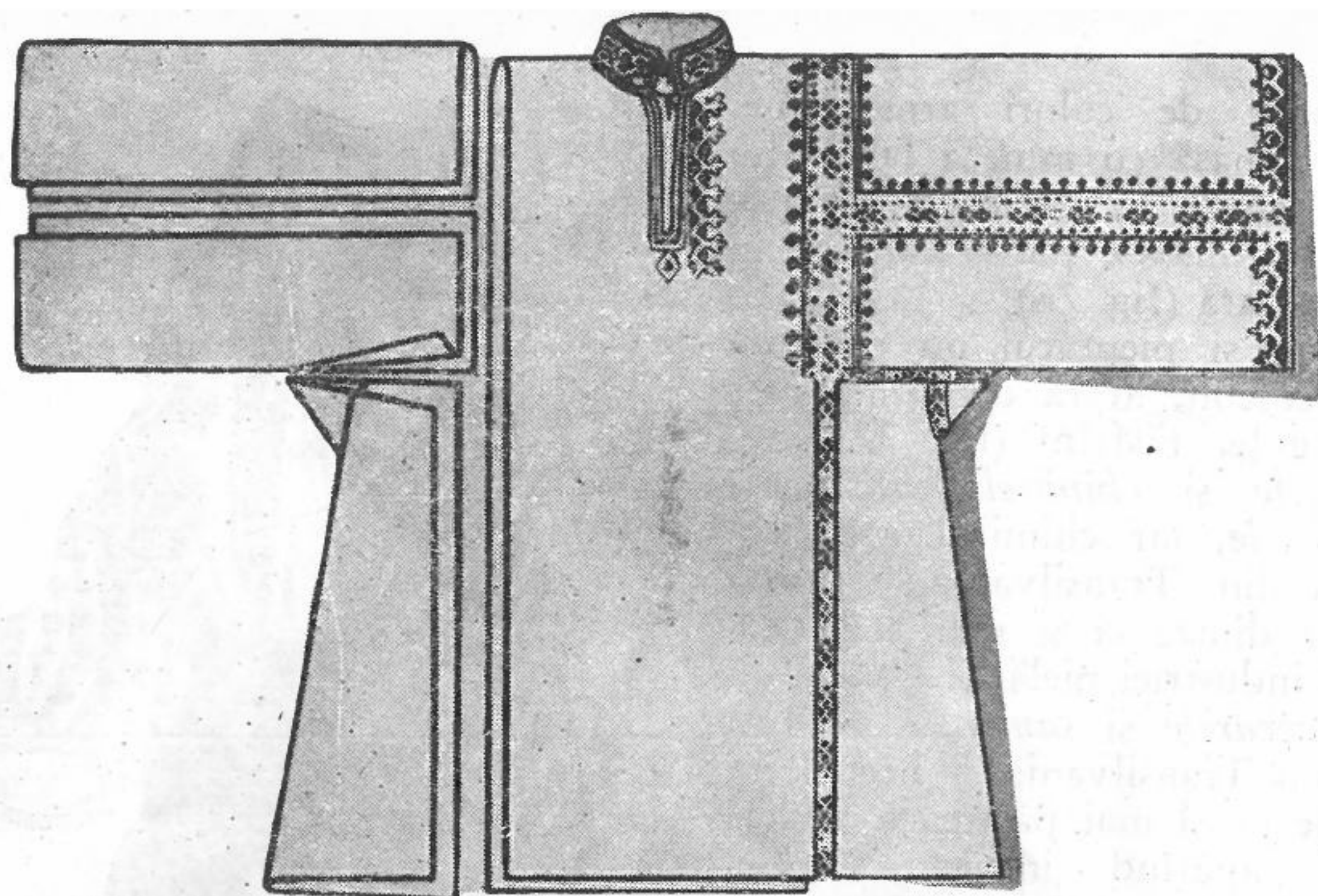

Fig. 76. Cămașă bărbătească din Crîncioaia (Vrancea).

Fig. 77. Vestă bărbătească, față (Nereja-Vrancea).

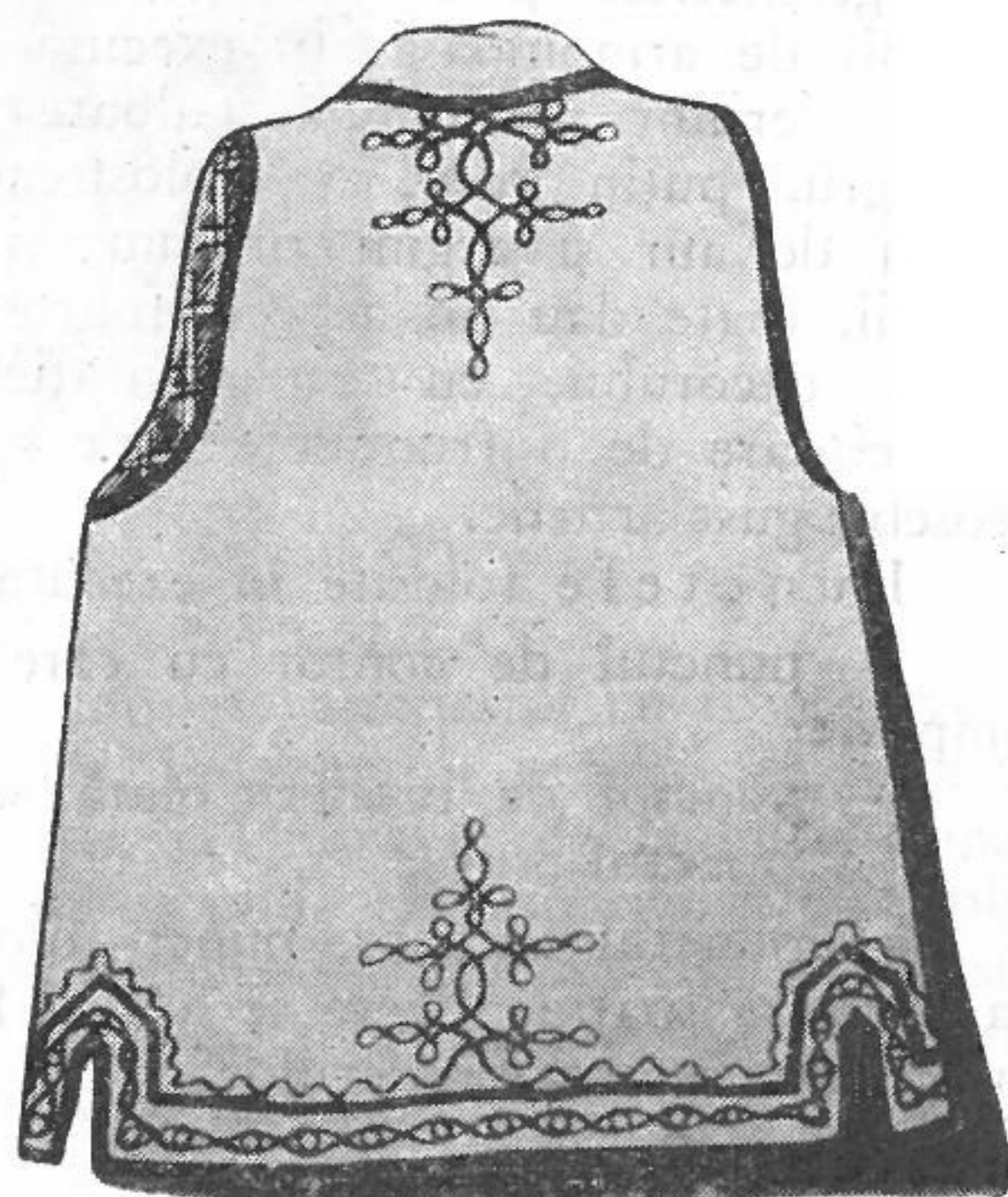

Fig. 78. Vestă bărbătească, spate (Nereja-Vrancea).

B. Zona Suceava

Costumul se prezintă sub formă unitară cu unele particularități în compunerea decorului și a cromaticii și care se împarte în două variante: costumul compus din fotă de Cîmpulung și costumul cu fotă de Rădăuți. Deosebirea fotei din prima subzonă, constă în distribuirea vărguțelor decorative ale fotei denumite „gene” care în această subzonă sînt așezate la distanțe mai mari, iar în fotele de Rădăuți vărguțele sub aceeași denumire, sînt așezate la distanțe mai mici, deci vărgi mai dese.

Din punct de vedere al cromaticii și aici sînt deosebiri. În subzona Cîmpulung cromatica este înviorată de culoarea roșu sau portocaliu, mov sau verde pe cînd în cea a Rădăuților, este dominată de culoarea verde. Iile femeiești din această zonă sînt remarcabile prin decor și cromatică, fără guleră și cu altiță. Betele, în ambele subzone sînt denumite „frînghii” prezentate în realizări excepționale. Motivele care decorează cîmpul dominat de culoarea portocalie a iei, sînt întotdeauna geometrice, sub forma romburilor în gen de ghirlande.

Tehnica de lucru și natura cromaticii fac din aceste piese adevărate opere de artă, care prin cele două elemente ale execuției urmărește decorul și cromatica fotei. Nicăieri betele nu au cunoscut o formă atît de evidențiată ele fiind mai totdeauna realizate din fir, cu un cîmp care este decorat în general geometric. Firul gros și răsucit al betei, ca și firul de păr din care este urzită fota, toate contribuie la reliefarea piesei, cu impresia de ornamentație mozaicală.

Între piesele care compun în întregime costumul din Suceava, este *bundîța*, care în ultimul timp a evoluat prin decor floral, părăsind complet pe cel geometric. De asemenea cojoacele lungi cu formă cloșată, decorate cu broderii roșii, negre sau verzi și completate la guler cu blană de dihor. Aceste cojoace au o mare asemănare cu cojoacele din Năsăud în ceea ce privește felul croielii. Costumul bărbătesc se remarcă prin cămașă, cioareci cutați de la genunchi în jos și bundă brodată cu motive florale (fig. 79).

Sumanele fac parte din portul de fiecare zi și se prezintă cu oarecare diferențieri pe subzonă. În general sumanele se prezintă cu o croială în formă de triunghi, iar datorită materialului din care sînt făcute și care are dimensiuni apreciabile, precum și calitatea lînei din acest material sumanul nu se mulează pe corp. Această piesă este decorată cu ajutorul „saradului”, găetan lucrat de gospodine în casă. În timp de iarnă și vreme rea (ploi) sumanul este înlocuit cu *ipinge* „mantale”, prevăzute cu *glugă* care acoperă capul.

Suprafața interioară a glugii este brodată pe la colțuri și margini, sau i se aplică broderie cu aplicații din postav colorat. Această glugă în prezent este pe cale de dispariție.

Broderia cu mărgel colorate este foarte frecventă în această zonă, mai cu deosebire pe chimire (fig. 80), purtate de bărbați, precum și pe manșete, decorații aplicate peste cămașă.

La *ii*, decorația constă în motive dispuse pe altițe, încreț, mîneacă, piept și spate, afară de bendița de la gît care nu există, deci simpla încrețitură a cămășilor de proveniență foarte îndepărtată. Punctele folosite în executarea

Fig. 79. Costum bărbătesc (Suceava).

broderiei sînt: punctul simplu, punctul cruce, punctul de umplură, punctul lănișor, iar în executarea încrețului punctul „urzit pe fir”, cu intercalații colorate.

În cromatică se disting: cafeniu, roșu, galben, portocaliu, albastru și verde.

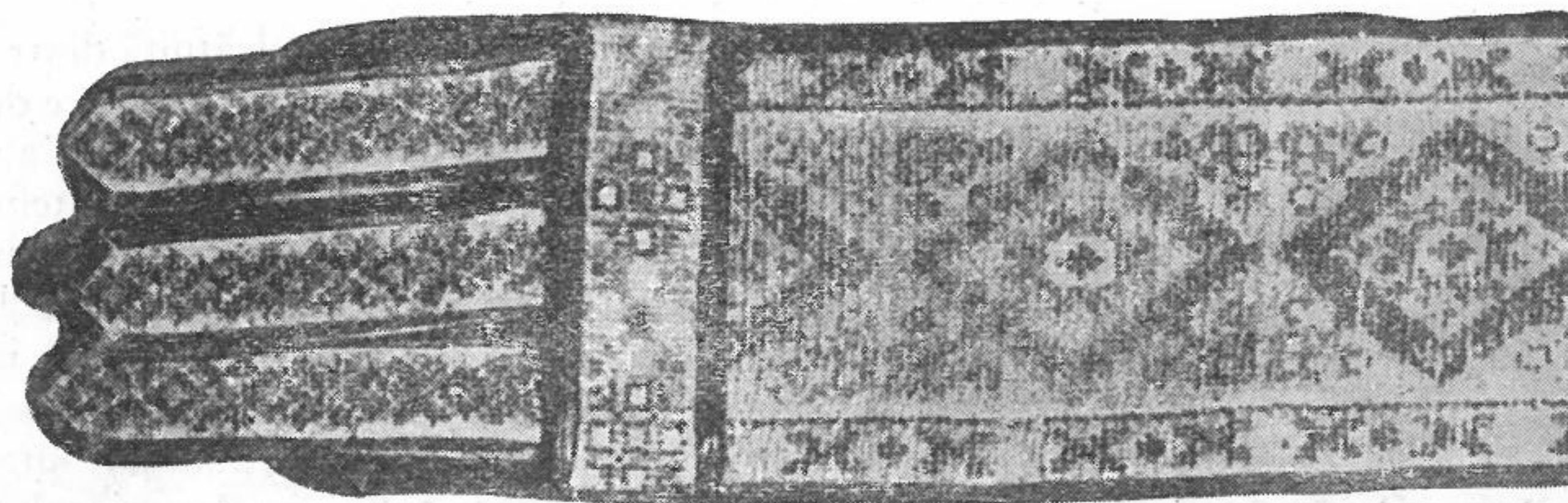

Fig. 80. Chimir cu broderie din mărgel (Suceava).

În fig. 81 se reprezintă o ie foarte frumos decorată cu motive florale stilizate, pe altiță și în josul încrețului, pe suprafața mânecii, un șir de rîuri pe verticală și motive florale dispersate.

Pieptul și spatele au motive discrete unde se întrevăd mici pătrate.

Broderia este lucrată cu punct de țesătură (firul de ață lăsat în exterior), punctul simplu de contur, punctul lănișor, punctul de umplutură drept și oblic, iar încrețul executat cu punctul „urzit pe fir” cu ață de culoare roșie-deschis. Cromatica este compusă din culorile: roșu deschis, verde, galben, portocaliu și cafeniu.

Figura 82 indică decorația unei ii din zona Suceava. Altița este formată din patru galoane, despărțite prin brîulețe cusute cu acul în gen de urzeală, luînd pe ac un singur fir de pînză, în așa fel încît firul colorat să scoată în evidență desenul, apoi punctul de contur (tighel) lucrat pe fire oblice, punctul cruce, iar încrețul cu punctul „urzit pe fir”, lucrat cu ață de culoare roșu-vișiniu. Mîneca, în jos de încreț, este decorată cu motive dispuse pe diagonală acoperind mîneca pe lățimea indicată de încreț și altiță.

În fig. 83 este prezentată o mîneacă, cu altiță, rîuri pe diagonal și manșetă. Culoarea care predomină este cafeniul, cu puține intercalații de roșu și verde în altiță, încreț și broderie de la mîneacă jos, care definește lungimea ei.

Fig. 81. Ie cu motive florale (Suceava).

Fig. 82. Ie cu decorații pe mânecă în diagonal (Suceava).

Ia din fig. 84 este alcătuită dintr-o decorație foarte discretă, cu motive din boboci florali stilizați pe puncte, atât pe pieptul iei cât și în decorul spatelui. Alțița de pe mânecă este compusă din galoane, încadrate în exterior prin linii: orizontale și două verticale, iar între galoane linii despărțitoare în sens orizontal, executate cu punctul urzit pe fir ca și încrețul și cu aceeași culoare de ață crem, fapt ce dă alțiței o înfățișare de o finețe remarcabilă. Încrețul, lucrat cu punctul „urzit pe fir” cu ață crem, scoate în relief un decor format din jumătăți de triunghiuri, în ale căror spații se află câte un triunghi format din patru boboci transpuși în alte triunghiuri mai mici. De la încreț în jos se prelungesc două șiruri de rîuri în formă de galon, iar în partea de jos, rîuri care termină mâneca.

Punctele folosite în decorul broderiei: punctul cruce, punctul de contur și punctul „urzit pe fir”, iar firele folosite sînt de culoare roșu, vișiniu, galben verzui și cafeniu.

Costumul din zona Toplița cu fotă, decorată cu dungi și șiruri ornamentate geometric. Ia cu mânecă a cărei brățară se află la o treime din lungimea mânecii, volanul brodat și terminat cu dantelă croșetată sau împletită cu andreele. Mâneca este decorată cu broderie aplicată peste cot, de tip transilvănean. Bentița este aplicată la gît și încreț (fig. 85).

Costumele din subzonele Piatra Neamț, Roman și Fălticeni prezintă în general mari asemănări, cu mici deosebiri afară de cîteva variante care privesc Valea Bistriței, Tg. Neamț și varianta Roman și Fălticeni. În subzonele menționate mai sus, *costumul cu fotă* are aceeași alcătuire. *Marama* formează podoaba capului; ia, piesă principală a costumului femeiesc, este încrețită la gît, brodată cu mare bogăție de culori vii; *bete* cu decor din năvădătură; *fotă* decorată prin dungi verticale așezate cu distanțe între ele, pe fondul negru sau vișiniu al fotei, iar prin desimea vîrguțelor și lățimea lor, sînt singurele elemente care constituie deosebirea particulară și deosebirea costumului dintr-o zonă față de alta. *Pieptărașe sau „bunțițe”* cu alesături în roșu și verde, precum și *sumanul* se poartă frecvent și completează în întregime portul din această parte a țării. În partea nordică a zonei — în Pipirig — în broderiile și alesăturile decorative predomină culoarea verde, intervenind și aplicarea mărgelilor prin broderii, fapt datorit vecinătății cu Suceava.

În zonele *Vaslui* și *Galați*, portul popular femeiesc începe să dispară, iar elementele specifice moldovenești, concepute și realizate cu o artă desă-

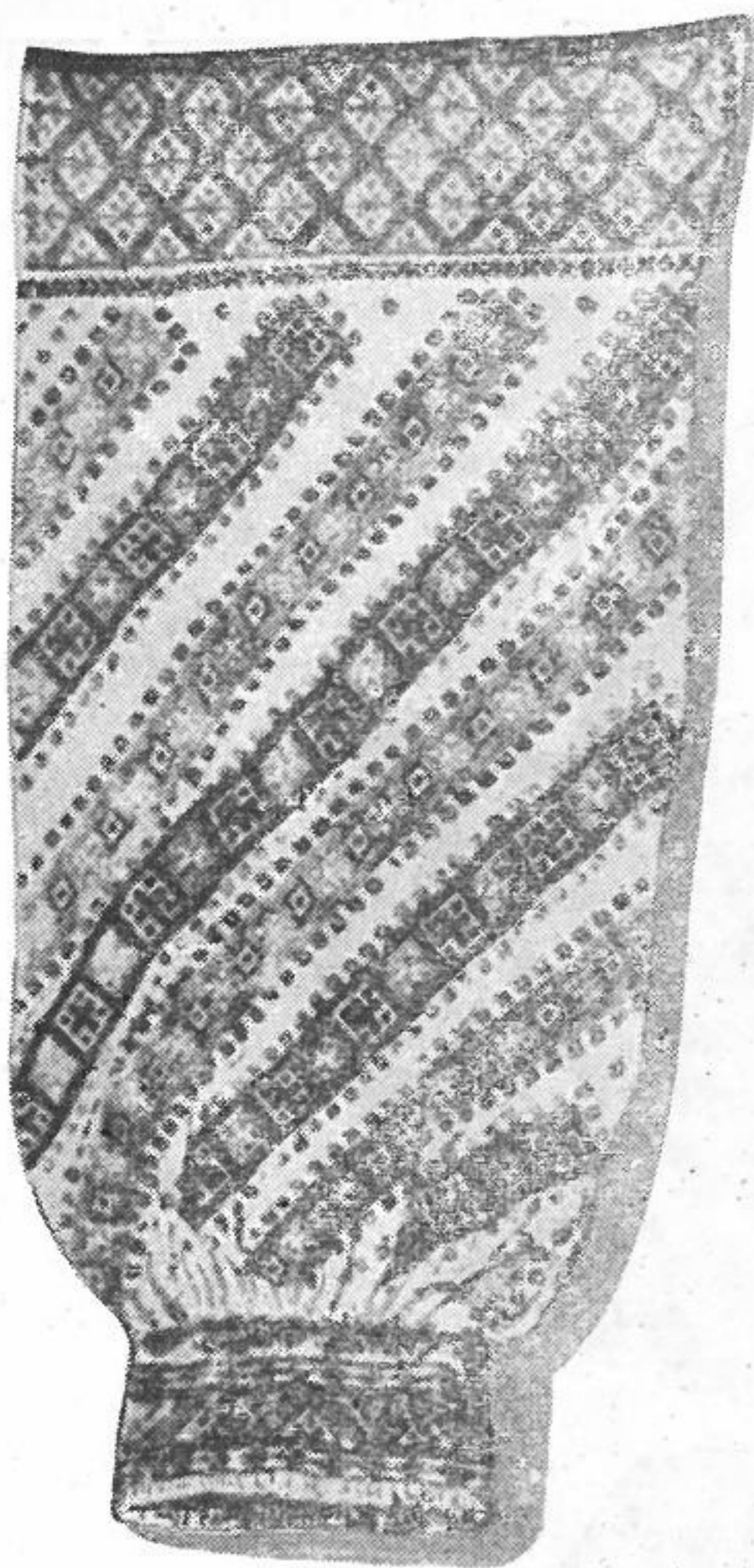

Fig. 83. Decorație pe mâneca unei ii (Suceava).

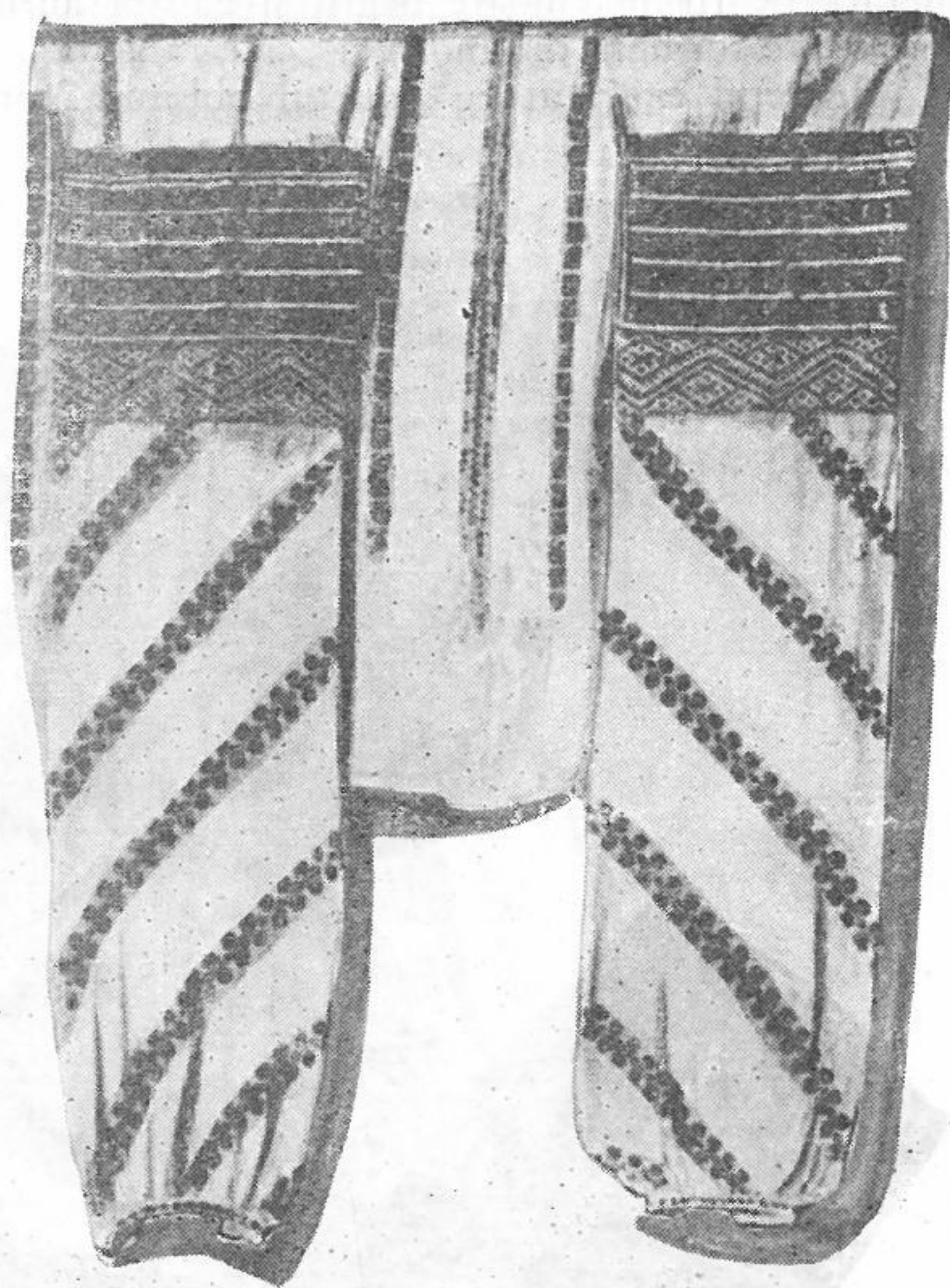

Fig. 84. Ie lucrată cu fire cafeniu închis și portocaliu.

vârșită ca cele din Vrancea și Bîrlad, se întâlnesc, în Vaslui și Galați foarte rar și cu mare greutate.

Ia din zona *Piatra Neamț* la care, ca și în zona Suceava, bentița de la guler este absentă — deci determinată numai prin creț de origină foarte veche și tip frecvent în Moldova de Nord (ie cu brezărău). Motivele componențiale amintesc „pășitura”, meandrul cel mai simplu din ornamentația populară, aplicat oblic formînd altiță compusă din două galoane despărțite printr-unul mai îngust decorat cu motive florale ca și rîurii de pe mîneacă aplicați oblic de la încreț în jos pînă întâlnește decorul mînecii în partea de jos, compus și el din același gen despărțitor de pe altiță. Încrețul compus din motive „cale rătăcită” aplicată în diagonal împreună cu alte motive din mici pătrățele. Punctele folosite în executarea broderiei: punctul simplu de contur, punctul cruce, punctul de umplură și lăntișor. În cromatică culorile: roșu, albastru, verde și galben nuanțe pastelate, puțin albastru.

În aceeași zonă este o ie compusă din altiță cu decor simplu și de mult gust prin alcătuirea motivelor închise în linii executate cu broderie plină

lucrată pe fir în culoare negru și galben auriu, iar decorația celor două ga-
loane este formată din motivul „cale rătăcită“.

Încrețul executat cu punctul obișnuit, formează figura geometrică romb

Fig. 85. Costum cu fote (Toplița).

prin intercalații de alte mici romburi și triunghiuri. Sub încreț, mîneca este decorată, în diagonal, cu rîuri a căror compunere este de un mare gust artistic. Punctele aplicate în executarea broderiei: punctul simplu, punctul cruce, punctul broderie plată pe fire numărate. Cromatică formată din culorile:

Fig. 86, a. Costum bărbătesc (Piatra Neamț).

Fig. 86, b. Suman, față (Roman).

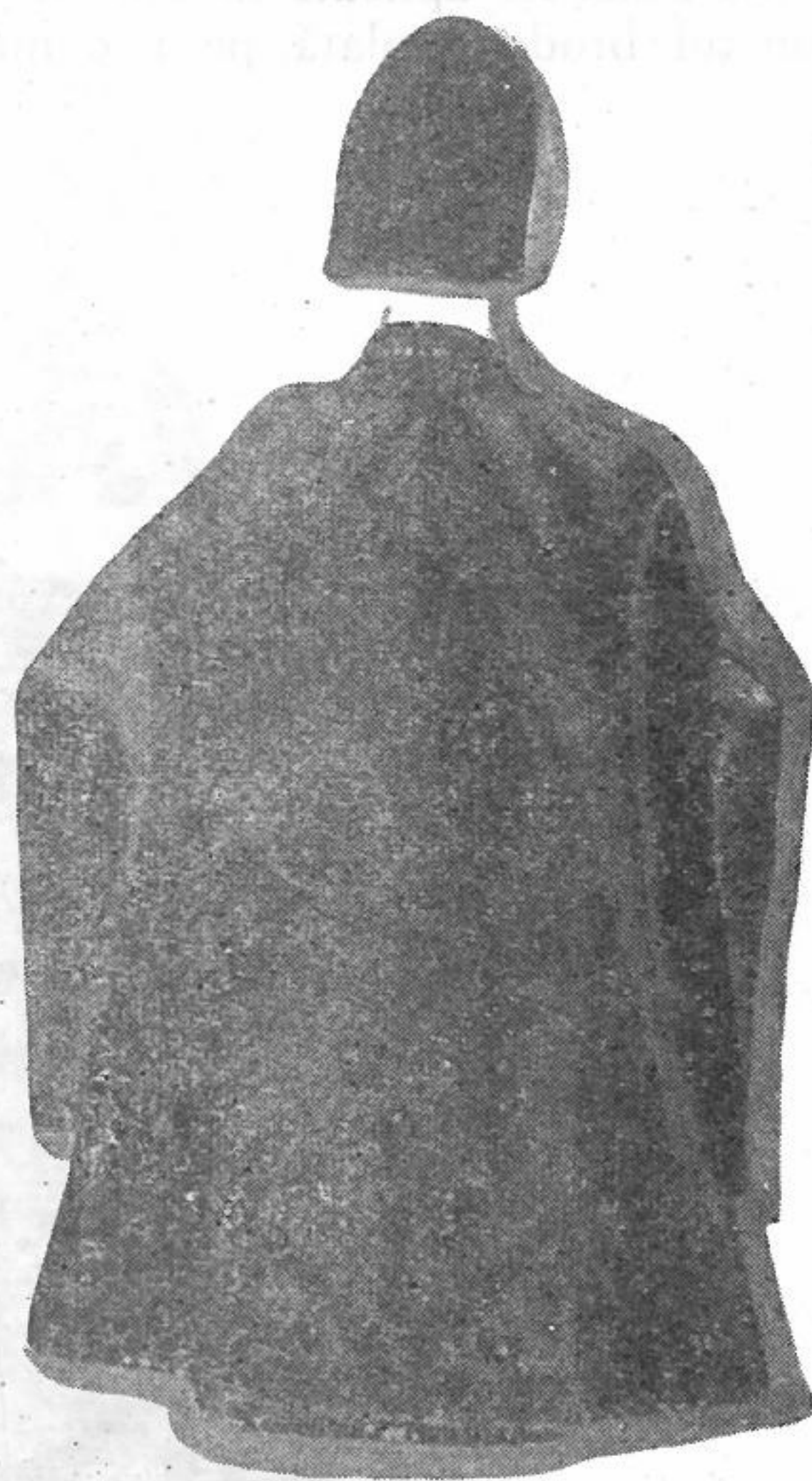

Fig. 86, c. Suman, spate (Roman).

negru, galben spre portocaliu, roșu, mov, puțin verde și fir metalic aur și argint.

Costumul bărbătesc din zona Piatra Neamț, este compus dintr-o cămașă decorată în față și pe poale cu șabac, ițari creți de origină dacă, pieptar din piele albă deschis în față, cu un decor format din broderie executată cu fir de lână (fig. 86, a).

În fig. 86, b, c este reprezentat un *suman* din zona Roman din dimie de culoare naturală, decorat cu găetane. Fig. 86, b reprezintă fața, iar fig. 86, c, spatele.

Cojoacele de Suceava și Moldova au o ușoară asemănare cu cele din Romania, prin faptul că prezintă clini montați de așa natură, încât partea superioară care îmbracă trupul este ajustată, iar partea inferioară cu clini prezintă o lărgime cloș. Ornamentele sînt distribuite pe piept, dar mai cu deosebire pe clini, fără să fie prea aglomerate. Pe margine, jocul este garnisit adesea cu blană de dihor.

Costumul din zona Bacău este bine conservat din punct de vedere al părților sale caracteristice, dar este mai simplu decât costumul vrâncean. Cel din partea muntoasă este caracterizat prin decorația și cromatica aplicată pe broderia *iei* în care apare foarte frecvent culoarea de verde, iar *fota* decorată numai prin vârguțe foarte înguste, în general executate tot cu această culoare. În zona Bacău, pe lângă portul compus din fotă, se mai poartă și *costumul de Corbasca*, care se caracterizează prin „androc” și care se deosebește de „vîlnic” prin pliseurile mai late, amintind bineînțeles costumul vîlnic din Oltenia.

În partea de jos a zonei, la cîmpie, culoarea dominantă în executarea broderiei și în decorul vârgilor de pe fotă, este roșul precum și broderia de pe ie și a betelor. Pieptarele cu croială mai largă în loc de ajustate pe corp ca în celelalte zone învecinate, iar decorația și cromatica este în roșu, roșu-portocaliu sau cărămiziu. Tot în această zonă, se poartă fotă neagră, fără ornamentație și care este de fapt fotă folosită la muncă. Pe cap se poartă „casânca” o *broboadă* neagră cu ciucuri, provenită din comerț, pe cînd *marama* este folosită mai rar.

Costumul din zona Dorohoi. Acest costum nu se deosebea întru nimic de costumul dinspre munte, cu aceeași *ie* de origine dacică încrețită la gît, dar cu un decor mult mai simplu, și *catrință* decorată cu vârgulițe, încinsă cu bîrnețe decorate bogat și în culori vii. Hainele mari, care îmbracă tot corpul, adică *cojoacele* și *sumanele* cu aceeași formă ca cele din zona Rădăuți.

C. Zona Valea Bistriței

Materiile prime folosite în această regiune sînt lîna și cînepa formînd principalele produse naturale, precum și inul a cărui cultură este mai restrînsă. Cînepa însă își arată rolul, prin cultivarea pe lângă casă de către fiecare gospodărie, a acestei plante, care răspunde într-o largă măsură la satisfacerea nevoilor gospodăriei țărănești. De la acoperirea pereților în interior cu scoarța și ștergare, paturile și lăzile sînt acoperite cu lăicere și cuverturi, pe dușumea sînt așternute țoluri țesute în diferite culori, toate din cînepă, iar prelucrarea lînei este ocupația permanentă și intensă în lunile de vară.

Țesăturile din această zonă sînt de mai multe feluri, iar materialele care stau la baza țesăturilor sînt: cînepa, inul, bumbacul, lîna, borangicul și firele de metal (aur și argint).

Din țesăturile fine de cînepă (în două ițe) se fac piesele de costum femeiești și bărbătești, ștergare, șervete, fețe de pernă, cearșafuri etc., iar din țesături în patru ițe: lăicere, țoale, saci, iar din pînza de in în patru ițe se fac ițarii.

Țesăturile din lînă, cele țesute în două ițe, folosesc pentru ițarii purtați vara (stofă subțire) și cuverturi de pat, iar din țesăturile în patru ițe: stofă pentru sumane, pentru ițari, cioareci și obiele.

După felul folosirii țesăturilor ele se împart în mai multe categorii: țesături pentru uz casnic, țesături de podoabă și țesături pentru îmbrăcăminte (piese de costum).

În linii generale, portul popular din această zonă este de origine străveche dacică, iar elementele componente care formau costumele femeiesc ca și cel bărbătesc, erau cunoscute și de strămoșii noștri daci, deci acest port prin piesele sale esențiale ca și prin decorul ce îl caracterizează, marchează toate elementele din costumele dacic și iliric, menționate pe monumentele celebre de la Adamclisi, Columna lui Traian, precum și de pe o stelă funerară ilirică aflată în Muzeul de la Zagreb.

În Valea Bistriței, ambele costume femeiesc și bărbătesc sînt prezentate sub mai multe tipuri și variante; depinde de vîrstă și ocupație, clasificîndu-le astfel: costumele purtate de femei în timpul verii se prezintă sub trei forme:

- costumele moldovenesc de sărbătoare;
- costumele ardelenesc de sărbătoare;
- costumele de lucru cu două variante și anume: cu piese tradiționale și cu piese din material cumpărat din comerț.

Costumul de iarnă femeiesc este compus din aceleași piese componente ale costumului de vară, adăugînd articole specifice pentru timpul răcoros.

Costumul bărbătesc de vară se înfățișează și el sub cîteva forme:

- costumele de vară cu ȋtari;
- costumele cu cioareci (ciorapi);
- costumele de lucru cu variantele: costumele cu ȋtari sau cioareci, costumele cu pantaloni bufanți și costumele plutașilor alcătuit din elementele primelor două costume, plus cizmele protectoare față de apă.

Prin elementele sale componente, acest port face parte din costumele de tradiție veche compuse din elemente adaptabile anotimpurilor și zonelor de munte.

Costumul femeiesc purtat la ocazii și anumite sărbători este cel mai important costum avînd podoabele formate din pieptănătură, învelitoarea capului etc.

Îmbrăcarea cea mai veche a capului constă din *ștergar*, iar mai tîrziu cea cu *fișiu*, iar o formă mai veche este reprezentată de ștergarul pus pe „corn” formînd cîte o proeminență deasupra tîmplelor, iar folosirea acestui fel de îmbrăcare era un indiciu pentru femeile căsătorite.

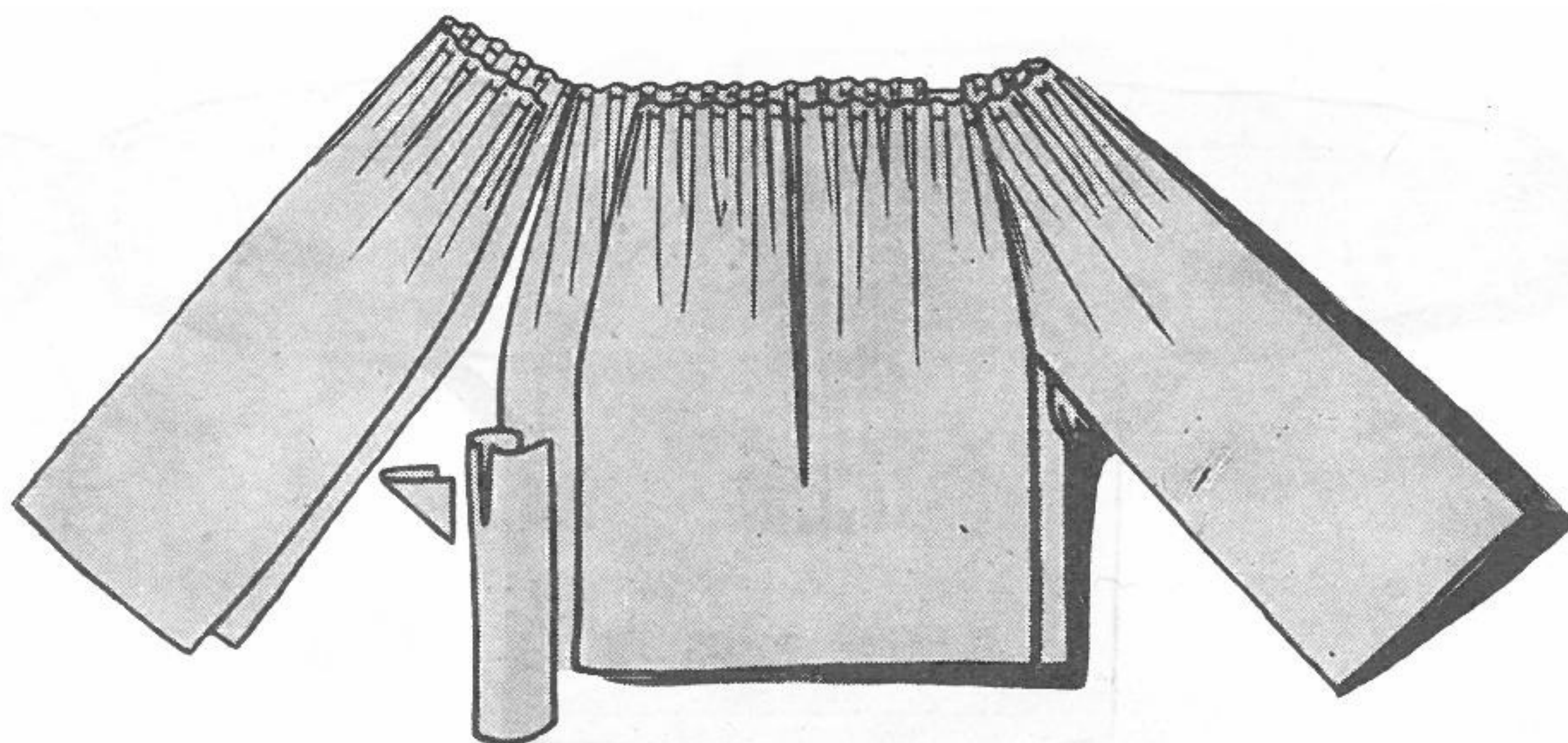
Ștergarele au o realizare artistică deosebită, se aseamănă cu cele din alte zone ale Moldovei, sub denumirea de „zăbrenice” sînt țesute din bumbac, cîneapă sau in, iar la capete, ștergarul are ciucuri răsuciți și înodați numiți „frînghiuțe” și decor format din cîte patru grupe de vîrste late. Datorită lungimii sale, ștergarul se așază în categoria învelitoarelor de cap lungi; maramă și zăbrenice.

Fișiu are forma maramei; e țesut din borangic decorat foarte simplu, cu ornamente în cruce executate din culorile negru și roșu, precum și cu vîrste din bumbăcel mai gros. Capetele maramei se termină cu franjuri („franjură”), iar sub denumirea de fișiu se mai poartă o *broboadă* țesută din urzeală de păr de oaie, iar bătătura din bumbac. Sub fișiu ca și sub ștergar se poartă o batistă albă din pînză, cu dantelă pe margini.

Femeile în vîrstă poartă o cîrpă neagră „*casînca*” procurată din comerț, iar femeile mai tinere poartă *tulpane* sau *barizuri*.

Cămașa femeiască îmbracă partea superioară a corpului și este piesa principală a costumului purtat de femei. Tipul cel mai vechi de cămașă, îl

a. Croiala cămășii cu mânecă largă (Valea Bistriței).

constituie cămașa cu „brezărău“, sau „șnur“, iar cămășile cu șnur se poartă numai în partea deluroasă spre Broșteni și Vatra Dornei, iar cele mai răspândite forme de cămăși sînt cele zise „luncănești“, în care se cuprind trei tipuri. Mîneca este prinsă de la punctul de lîngă gît, fie că este cu brezărău (adică încrețită la gît cu șnur, fie că face parte din tipul cămășilor cu altiță cu un guleraș, bentiță îngustă (fig. 87 a, b — v. planșa colorată). Aceste două cămăși poartă numele de *luncănești* și sînt derivate din cămașa cu brezărău.

Cămașa luncănească are croială simplă, formată din trei lați de pînză, mînecele din cîte un lat și jumătate, gura de la gît se formează prin încrețirea celor trei lați plus lații mîneșilor, tip moștenit din epoci îndepărtate, iar încrețirea de la gît se execută cu ajutorul unui șiret din cînepă (v. fig. 88). Cămașa este confecționată din pînză, cu urzeala și băteala de in, mîneca în partea de jos este largă.

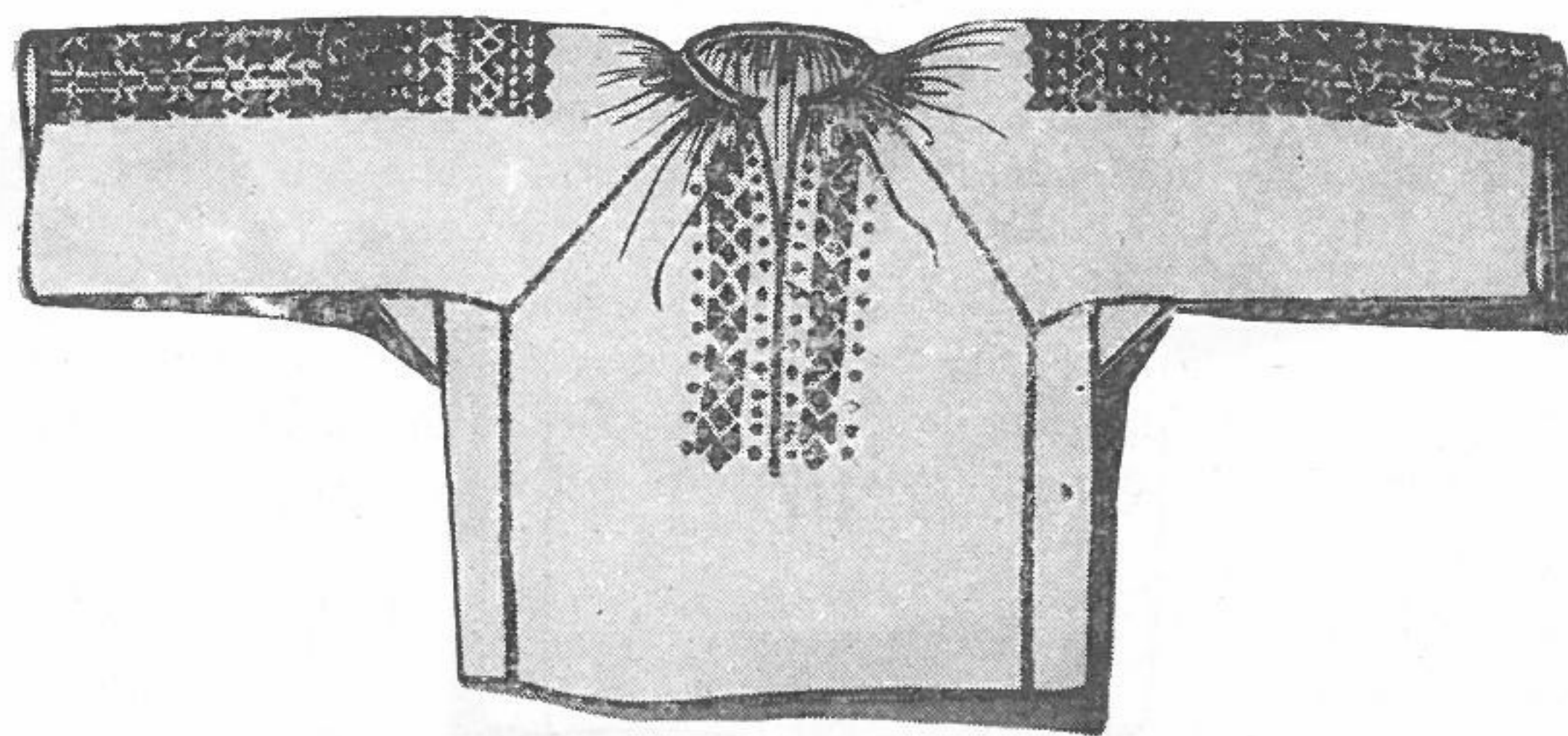

Fig. 88. Cămașă cu mânecă largă decorată (Valea Bistriței).

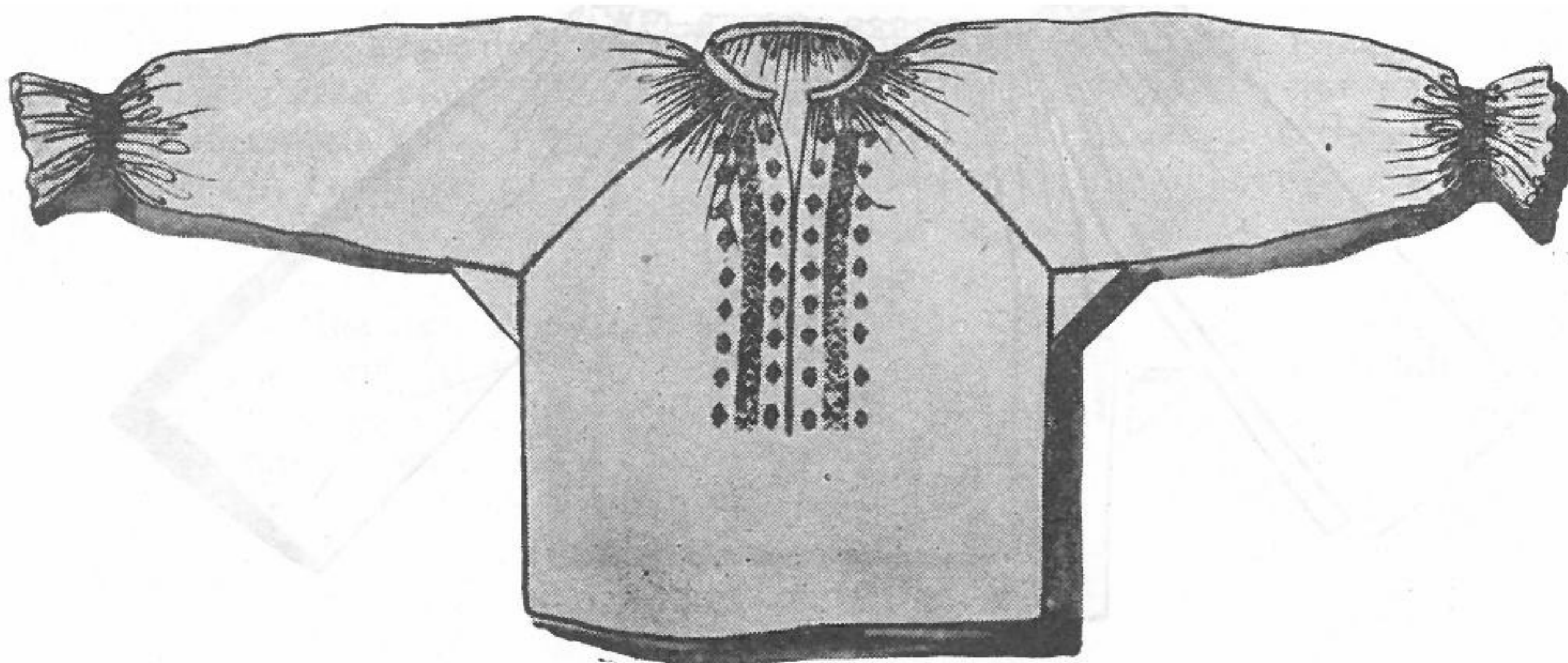

Fig. 89. Cămașă cu fodori la mânecă (Valea Bistriței).

Cămașa cu gulerăș și fodori este o variantă din cămașa dacică, tip pătruns din Transilvania; croiala este totuși simplă, formată dintr-o foaie și jumătate în față, cu clini lași dintr-o jumătate de foaie, la subraț cu „pavă”. Încrețitura la gât, care cuprinde și latul mânecii, se execută prin patru cusături întrerupte, aplicate pe câte patru fire, încrețiturile sînt făcute pe șapte fire, iar cusătura se numește „lîncez”. Fodorul de la mânecă este rezultat din crețuri făcute pe patru fire, iar pe muchiile crețurilor se aplică ornamente „lîncez pe creț”. Acest tip de cămașă nu are altiță (fig. 89).

Figura 90 indică aceeași formă de cămașă însă cu brățară la mânecă, iar ornamentația este lucrată pe piept și mânecă cu motive geometrice.

Fodorii sînt brodați cu șabace (maneți) și „pui” mici în culori vii.

Cămașa cu altiță apare ca o derivare din cămașa cu brezărău formată din doi lași și doi clini sau „băgători”. Mîneca este croită dintr-un lat de

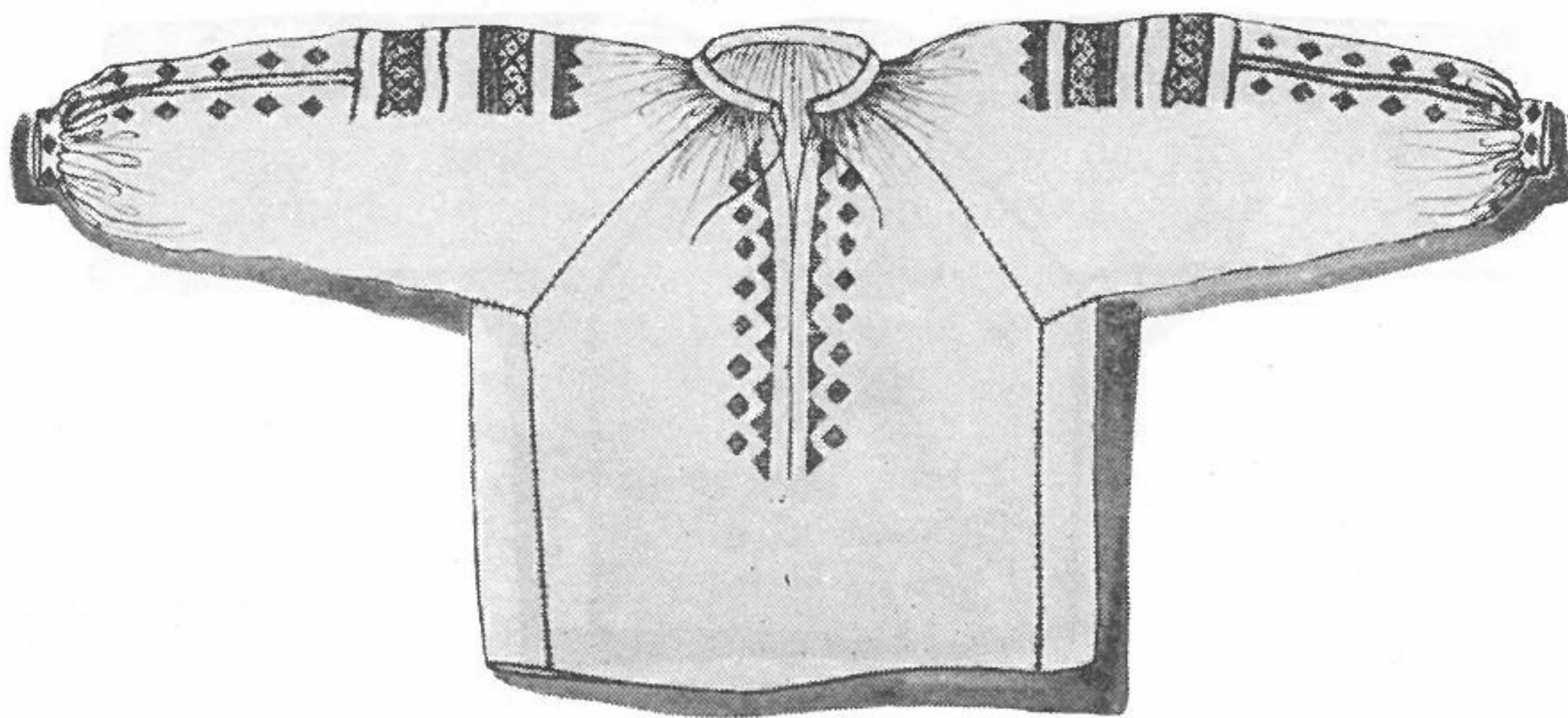

Fig. 90. Cămașă cu brățară la mâneci (Valea Bistriței).

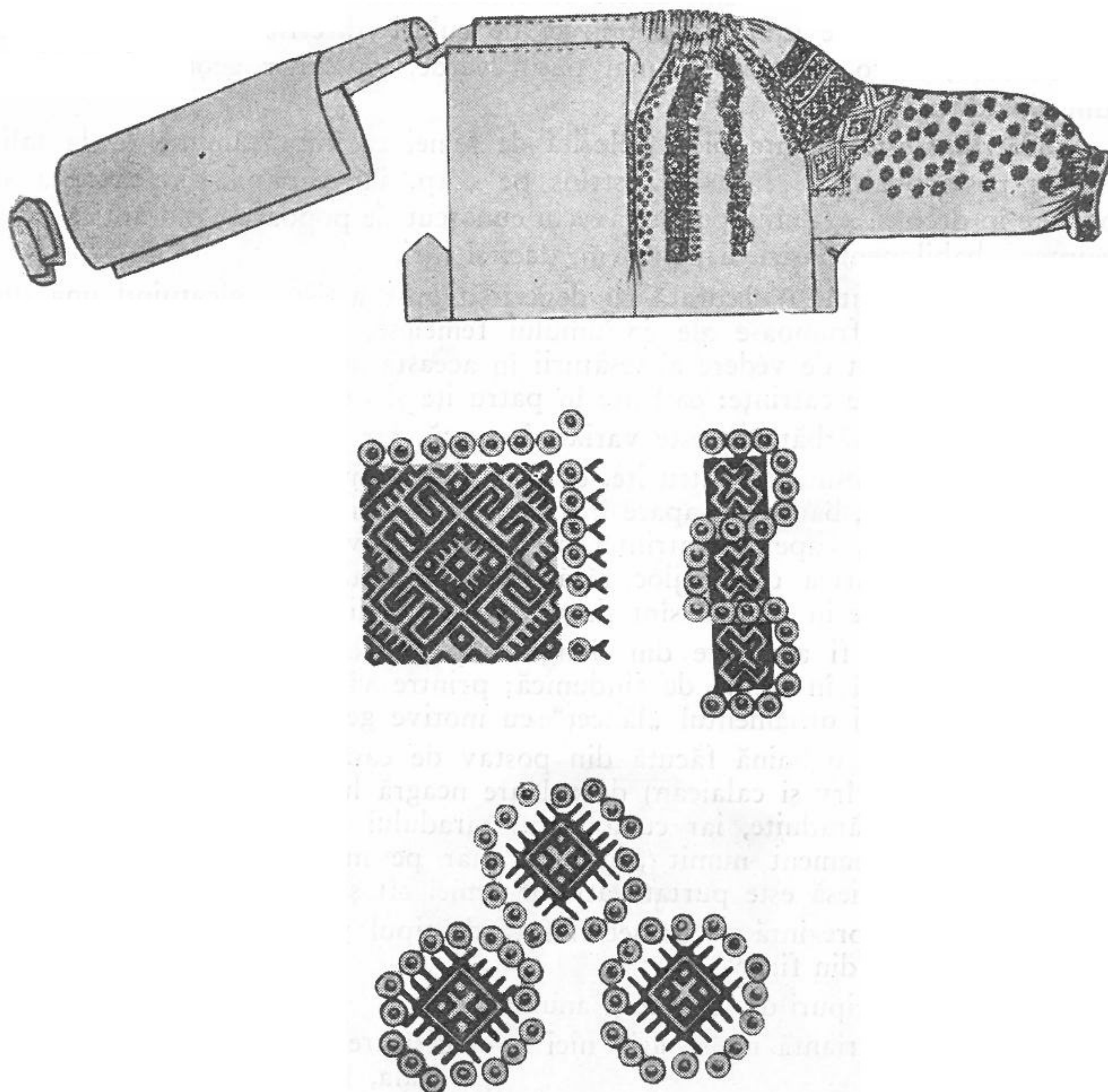

Fig. 91. Cămașă cu brățară la mânecă și cu altiță (Valea Bistriței).

pînză, prinsă de guler, ornamentele pe mânecă sînt formate din „altiță” și „încrêțală”. Mînecele sînt largi sau cu brățară (fig. 91).

Cămășile amintite sînt confecționate din pînză de bumbac, iar cămășile bătrînești din pînză de in.

Din același material sînt făcute și poalele, cusute cu „pui”. Pe timp răcoros, peste cămașă, femeile îmbracă *cojoace*, iar fetele *bondite* (*pieptare*) cu multe decorații.

*Zgărdite*le purtate la gît, formate din mărgelile cu motive geometrice, fac parte din podoabele feminine.

Brîiele și *betele* sînt piese de podoabă, dar au un rol practic, de încingători ale catrințelor. Sînt decorate cu vîrste, așezate în lungime, la capete cu „frînghii” din culori diferite.

Bîrnețele de la Secu sînt betele cu care femeile susțin pe corp catrințele; bîrneța simplă este urzită din treizeci de culori diferite, predominînd culoarea roșu, maro sau galben, mai puțin verde, cu decor geometric realizat din năvăditură.

Catrința este singura piesă folosită de femei ca îmbrăcăminte de la talie în jos peste poale; se înfășoară strîns pe corp, iar capătul din dreapta se oprește în dreptul șoldului, port străvechi cunoscut de popoarele din antichitate: egipteni, babiloneni, asirieni, fenicieni, daci și iliri.

Catrința, țesută și decorată cu desăvîrșit gust artistic, alcătuind una din piesele cele mai frumoase ale costumului femeiesc, este totdeauna ornamentată, iar din punct de vedere al țesăturii în această zonă — Valea Bistriței — sînt două feluri de catrințe: catrințe în patru ițe și catrințe în două ițe.

Catrința de sărbătoare este variat decorată, iar cea de lucru este simplă.

La catrința țesută în patru ițe, decorul este format din bată, o fîșie roșie de nuanțe variate, bată care apare în partea de jos și de sus a catrinței (țesută în lungul pînzei), capetele catrinței decorate prin vîrste verticale și cad pe latul țesăturii, partea din mijloc fără vîrste, numită „dos” și care cade la spate, iar motivele în general sînt simple, constînd din vîrgulite (vîrste).

Vîrstele pot fi alcătuite din dungi simple care străbat în lat țesătura; alteori se prezintă în coadă de rîndunică; printre vîrste apar și motive alese variate, precum și ornamentul „lănțeț” cu motive geometrice.

Chebuța este o haină făcută din postav de casă dat la puiă (vopsit cu coajă de arin, șovîrv și calaican) de culoare neagră lucioasă. Chebuțele pentru sărbătoare erau sărăduite, iar cu ajutorul saradului (ață din păr de oaie) se realizează un ornament numit „zgărdiță” iar pe margini „bunghițe” (bumbișori). Această piesă este purtată atît de femei cît și de bărbați.

Sumanul se prezintă cu deosebiri față de tipul vechi, fără însă să se înlăture tipul vechi din fig. 92.

Există două tipuri de sumane și anume:

La prima variantă nu se află nici o modificare în ceea ce privește croiala, în schimb s-a adaptat un guler lat.

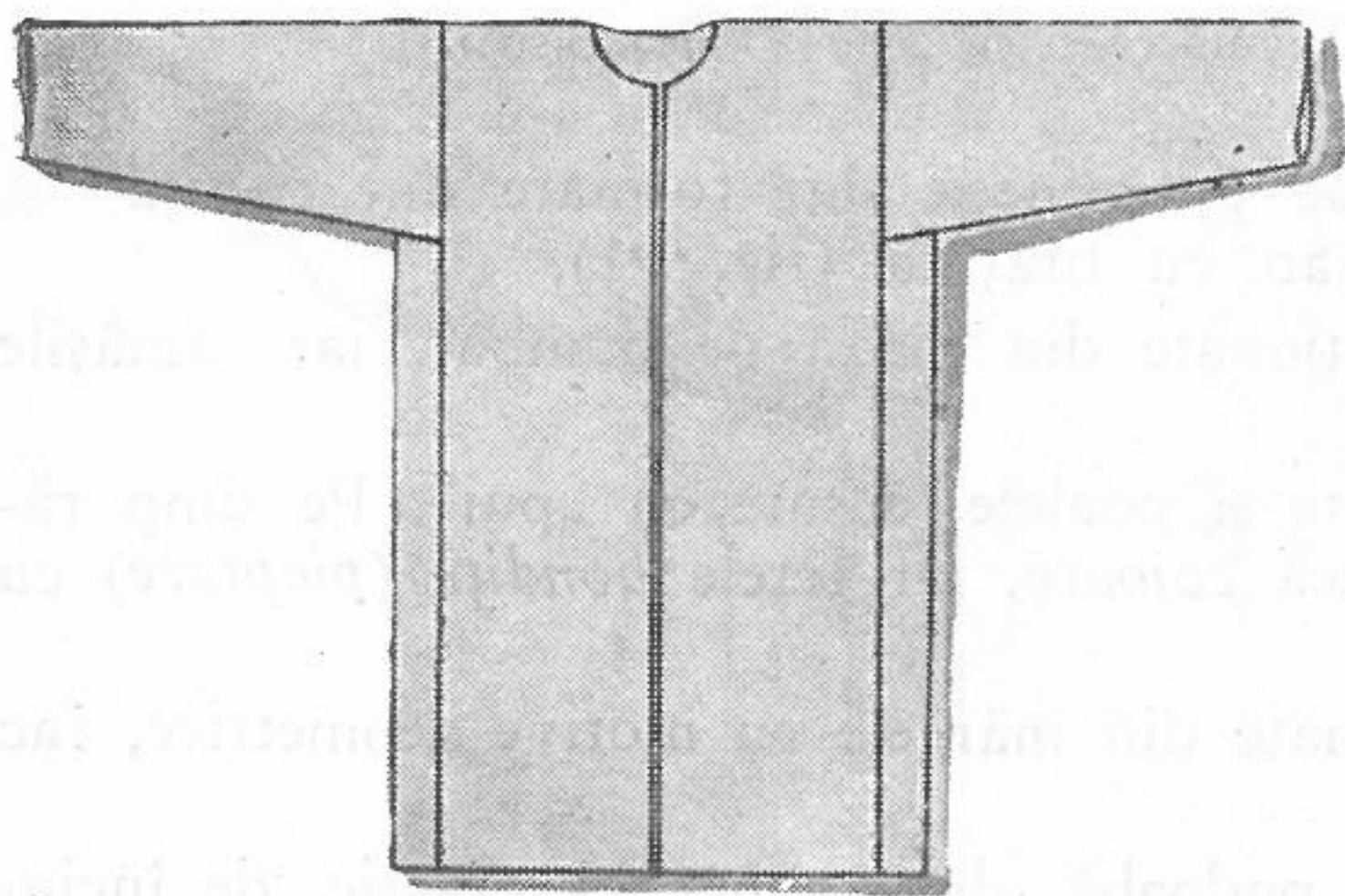

Fig. 92. Croiala sumanului.

La varianta a doua (fig. 93) apare un clin special. De pildă, în unele regiuni se tinde ca cei doi clini din părți, să fie aplicați spre spatele sumanului, tip ce se găsește în comuna Ceahlău.

Cîmpurile ornamentale la suman sînt formate din benzi în lungul încheieturii, la margini și buzunare; în executarea decorului se folosește saradul și conacii (ciucurii).

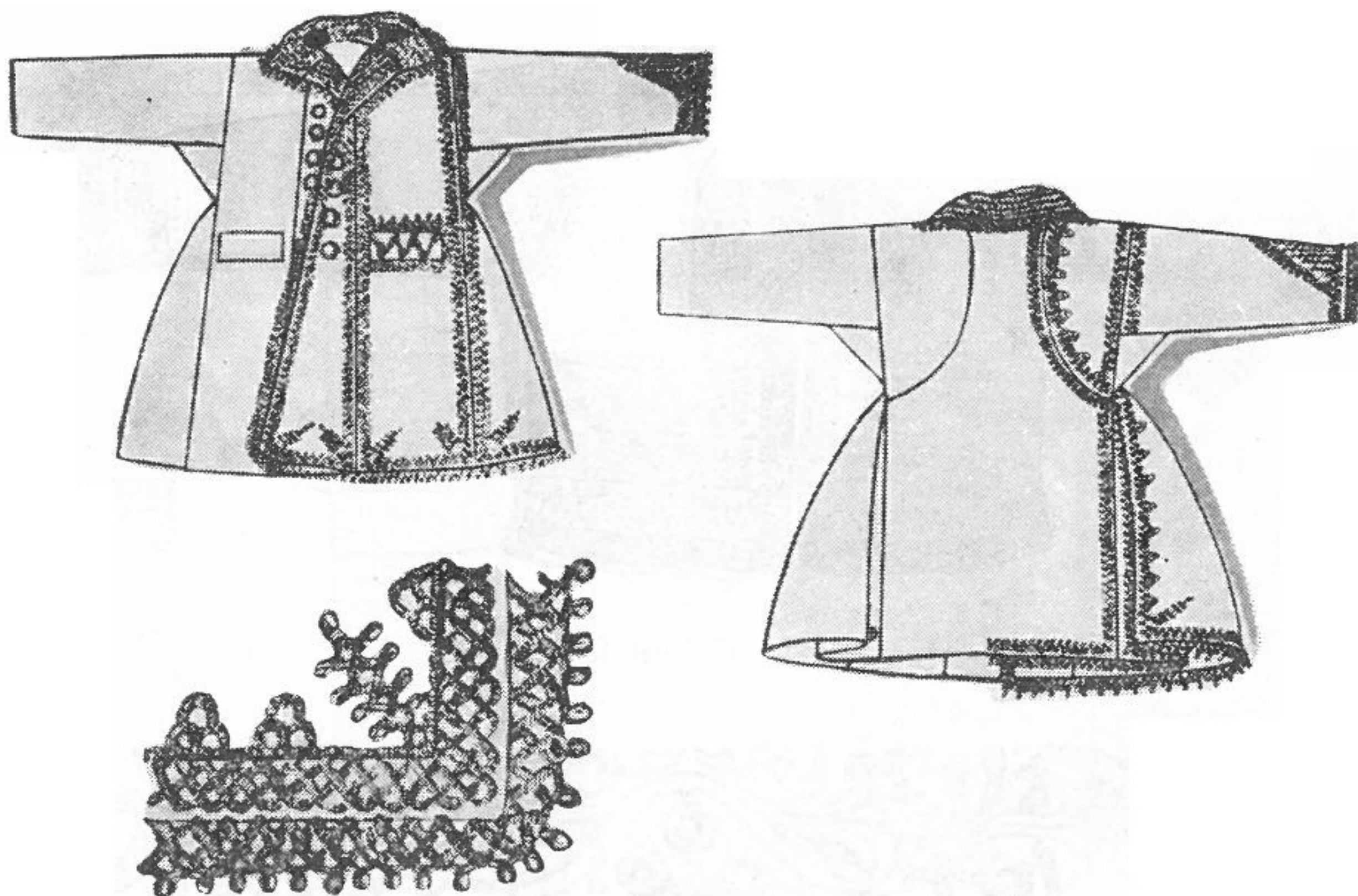

Fig. 93. Suman ornamental (față și spate).

Fig. 94. Bondiță femeiască, spatele (Valea Bistriței).

Fig. 95, a. Cojocel femeiesc.

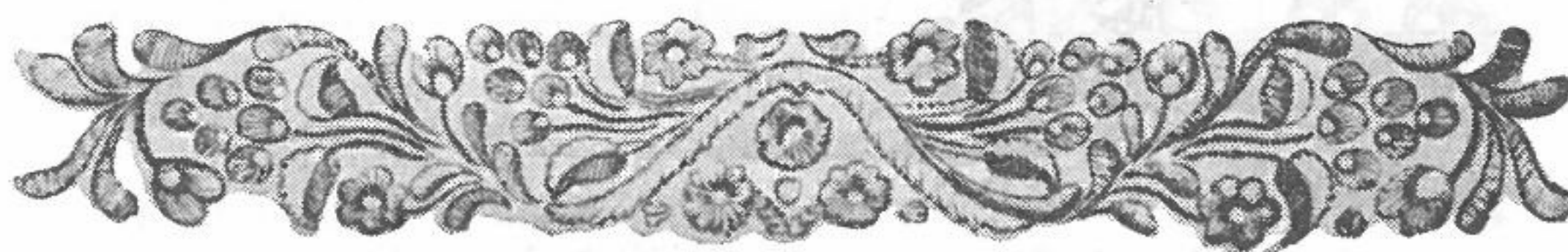

Fig. 95, b. Detaliu de broderie pentru cojocel.

Bundița este un mic cojocel fără mâneci, din piele și decorat cu motive florale, executate cu broderie cu fir de lînică, culori roșu, verde, albastru, negru, culoarea murei, castaniu spre verzui, cafeniu (fig. 94).

Cojocelul cu mâneci, din piele albă, decorat cu motive florale, executate cu broderie plată în sens vertical sau drept după indicația desenului, lucrată cu lînică în culori vii (fig. 95 a, b).

Cămașa bărbătească. Pe Valea Bistriței bărbații poartă mai multe tipuri de cămași: cămașa bătrînească cu mîneacă largă, cămașa cu fustă (fig. 96) și cămașa cu platcă.

Cămașa bătrînească se folosește mai rar, este făcută din pînză de casă, lungă, cu mîneacă largă, croită dintr-o foaie fără cusături la umăr, cu cîte un clin în părți de la mîneacă în jos, mîneacă dintr-o foaie și jumătate, prinsă de stan (corpul cămașii) prin cusătura „cheiță”, decorată cu galon brodat în jurul gurii cămașii pe umeri și pe mîneacă.

Cămașa cu fustă este compusă din două bucăți: „stani” și „fustă”. Această cămașă reprezintă un tip specific, păstrînd stanii de forma cămașii bătrînești, precum și ornamentația, iar fusta este executată din cinci foi de pînză, sus încrețită, prin introducerea unui șiret și cu ornamentație din broderie totdeauna monocromă: albă, galbenă, neagră, sau maro, iar recent se preferă culoarea negru. Broderia este executată din mătase vegetală și arnici. În trecut s-a folosit mult firul de aur și argint.

Broderia de pe fustă este alcătuită din aceleași motive ca și la cămașă. Poalele se tînesc cu găurele, înconjurare cu colțuri croșetați cu iglița, iar

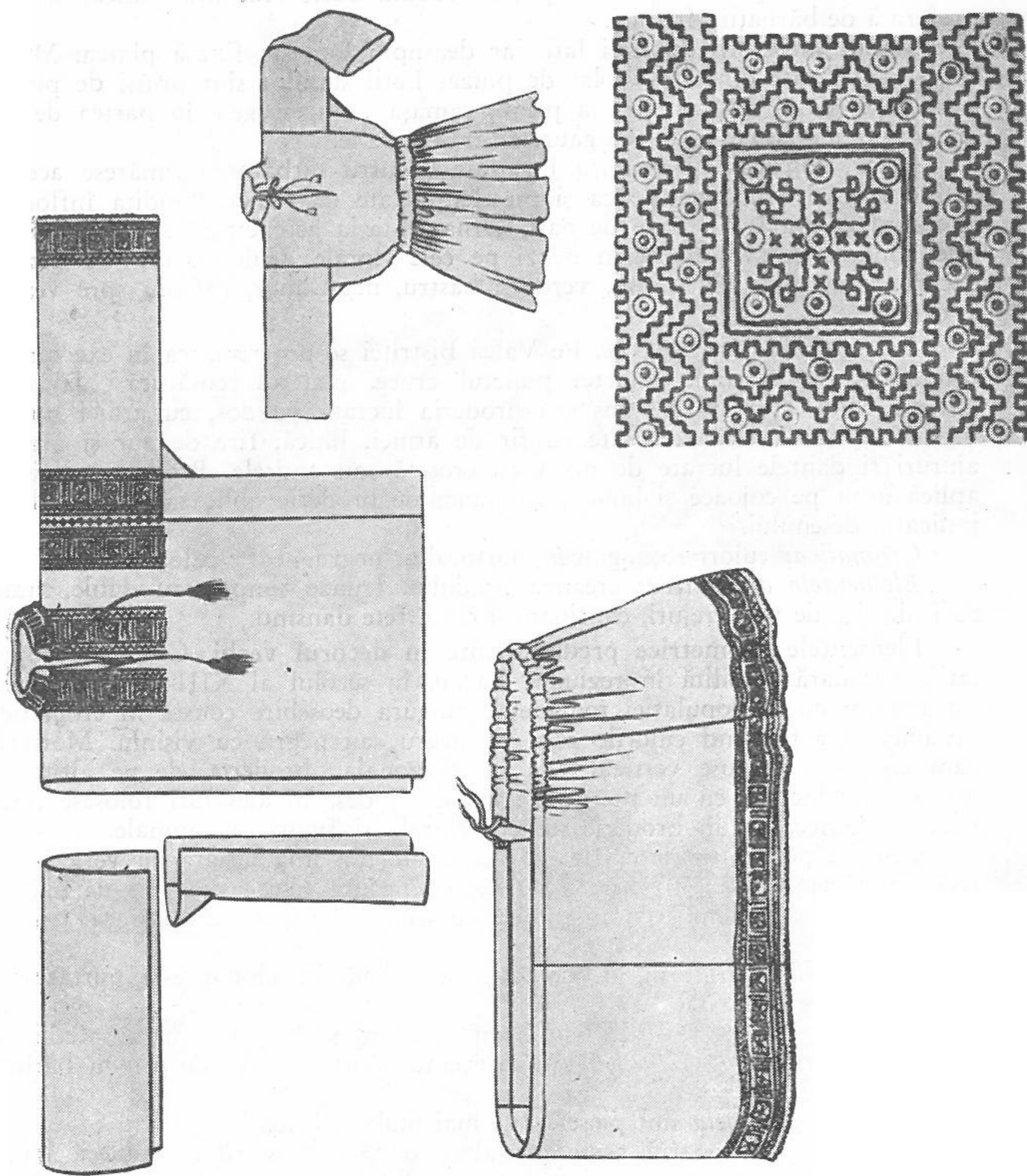

Fig. 96. Cămașă bărbătească „cu fustă” (Valea Bistriței).

uneori acei colțuri se execută pe margine din mărgelile galbene sau roșii, iar în acest caz colțurile din mărgelile se aplică și la guler. Fusta mai este brodată și cu mărgelile.

Cămașa cu platcă este mai puțin brodată decât cea fără platcă, și este preferată de bărbații vârstnici.

Stanii sînt croiți din trei lați, iar deasupra lor este fixată platca. Mîne-cile sînt formate din cîte un lat de pînză. Lații stanilor sînt prinși de platcă prin creți (cute). Fusta ca și la prima cămașă de acest gen, în partea de jos se termină numai cu un tiv cu găurele fără broderie.

Vesta, cojoacele și bondița înflorată (pentru sărbători) urmăresc același croi și aceeași ornamentație ca și piesele purtate de femei. Bondița înflorată este confecționată din piele de oaie. Ornamentația geometrică acoperă margi-nile bondiței și încadrează în benzi pe cele florale. Culoarele folosite pentru decorarea bundiței sînt: roșu, verde, albastru, negru-mur, cafeniu spre verzui și cafeniu.

Broderii și puncte. Pe Valea Bistriței se pot remarca în executarea broderiilor următoarele puncte: punctul cruce, punctul cusătură „lancez”, punctul lanț, cusătura pe dos sau broderia lucrată pe dos, cu arnici negru, broderia plină, toate executate cu fir de arnici, lînică, fire de aur și argint, ajururi și dantele lucrate de mîna cu croșetă sau andrele. Broderia plină se aplică mult pe cojoace și bunde, cu punct de broderie oblic sau drept, după indicația desenului.

Cromatică: culori roșu, galben, portocaliu, negru, negru culoarea murei etc.

Elementele decorative: creanga bradului, frunze simple sau duble, tran-dafirul, vița de vie, vrejuri, căprioare și cîini, fete dansînd.

Elementele geometrice predominante în decorul vechi. Ceangăii, popu-lația maghiară stabilită în regiunea Bacău, în secolul al XIII-lea, au portul asemănător cu al populației românești. Singura deosebire constă în cromatica ornamentelor folosind culorile roșu cu negru sau negru cu vișiniu. Motivele cămașilor sînt dispuse vertical sau în diagonală, broderia de pe altiță și mîne-ci este lucrată cu un punct foarte mic și des. În alesături folosesc figu-rile geometrice, iar în broderie motive florale și figuri de animale.

Femeile poartă *catrințe* (fig. 97, a) țesute din lînă neagră cu vergi colo-rate ca și cele românești, vara poartă *fota* neagră țesută din fire de mătase vegetală sau din bumbac împodobite cu vîrgi din mătase colorată: violet, alb, negru.

„*Cheptarul*” lărgit în jos de talie, în formă de clopot este purtat mai ales de femeile în vîrstă.

Sumanul din postav alb sau brun este împodobit cu șnur împletit, de culoare albastră. În fig. 97, b este prezentat portul de iarnă pentru bărbați și femei.

Surtucul și flanela sînt piesele cele mai mult folosite.

Bărbații tineri poartă peste pantaloni o *cămașă lungă* cu mîne-că largă, cu guler și manșete brodate cu roșu sau galben, se poartă *brîul* din lînă cu vergi și ciucuri la capete, iar peste el se încinge o *curea*. Iarna se poartă *ițari* din postav alb, precum și *pieptarul*, *sumanul* și *cojocul*.

Prin diferite feluri de broderii, femeile ornamează tot felul de țesături pentru decorul locuinței și al costumului, cu un deosebit simț artistic.

Fig. 97, a. Costum femeiesc ciangăiesc (Valea Bistriței).

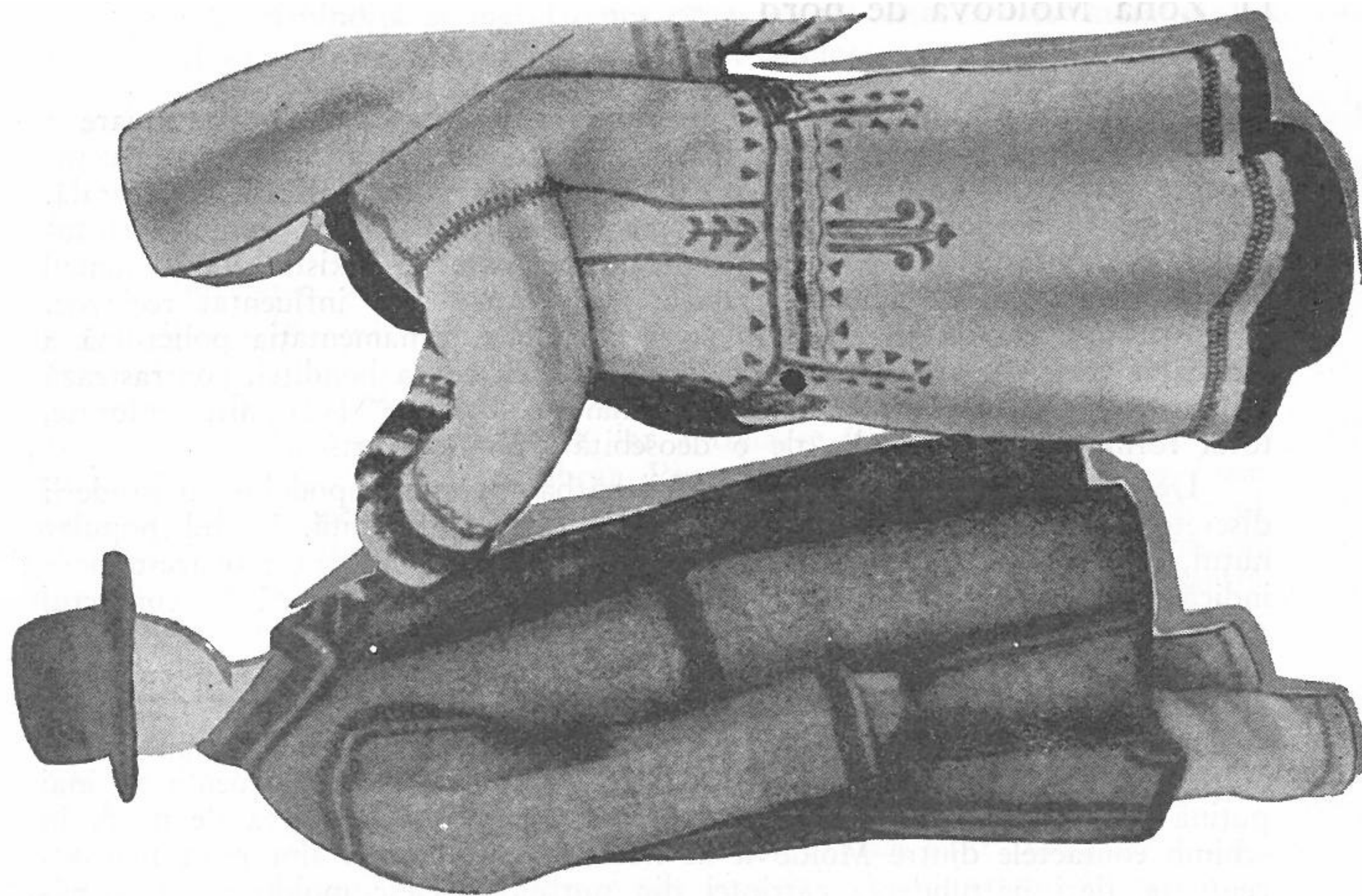

Fig. 97, b. Port ciangăiesc de iarnă (Valea Bistriței).

D. Zona Moldova de nord

Portul din Moldova de nord prezintă în totalitatea lui o continuare a portului moldovenesc, deși el are un specific propriu, iar elementele sale componente s-au dezvoltat continuu realizând astfel o particularitate structurală.

Moldova de nord fiind regiunea cea mai nordică a țării, evoluția costumului se datorește și raporturilor etnografice care au existat de-a lungul vremii între această regiune și zonele vecine care s-au influențat reciproc.

Atât în zona de șes cât și în zona de munte, ornamentația policromă a cămășilor femeiești are o îmbinare armonioasă cu cea a bonditei, contrastează cu fondul închis al catrinței, brăzdat numai cu „vrîstuțe” (vârgulițe) colorate, totul formînd un ansamblu, de o deosebită frumusețe artistică.

De asemenea, fondul alb al cămășii bărbățești este împodobit cu broderii discrete și deseori aceleași motive sînt aplicate pe bondiță. Portul popular huțul, contemporan, prezintă o mare asemănare cu cel românesc și acest lucru indică probleme importante de influență etnografică reciprocă în contactul dintre români și ucraineni.

Alt punct principal al influenței, constituie părțile muntoase cu acela al Rodnei și Munții Maramureșului, care împreună cu Masivul Călimani, păstorii treceau cu turmele dintr-o parte într-alta, făcînd astfel legătura cu obiceiurile și împrumutînd elementele artei populare. Aceste influențe au mai puțină importanță între contactul zonei Maramureș și Moldova de nord, în schimb contactele dintre Moldova de nord și Transilvania sînt mult mai accentuate, deci pătrunderea catrinței din portul femeiesc moldovenesc, a pătruns în unele părți ale Văii Mureșului, iar influențele ardelenesti în costumele Moldovei de nord se resimt și ele.

Portul femeiesc. Acest port prezintă însușiri remarcabile, nu numai prin sobrietatea liniei sale, dar însuși prin elementele decorative de un interes covîrșitor al artei.

Din documentele grafice din a doua jumătate a secolului trecut, din costumele păstrate în muzee și la diferiți particulari, reiese evoluția costumului din această regiune.

O piesă de mare importanță în portul femeiesc a fost *zăbrenicul*, adică *ștergarul pentru cap*, care însă, pe la sfîrșitul războiului mondial a dispărut aproape complet, astăzi purtat numai de femeile vîrstnice. Ornamentația *zăbrenicului* constă din motive geometrice dispuse în fîșii, și uneori decorația mai constă în aplicarea mărgelilor. Acest obiect de podoabă a capului suferă diferite schimbări cu deosebite denumiri, pînă se ajunge la ștergarul subțire transparent „*marama* din borangic”.

Cămașa femeiască contribuie la determinarea specificului portului popular din această parte a țării. Din cercetările istoriei vechi, rezultă că originea ei este dacică, iar forma ei simplă, prin încrețirea lățimilor de pînză din care sînt făcuți piepții, spatele și mînecele aflate în direcția gîtului, precum și croiala cămășii arată proveniența sa primitivă.

În Moldova de nord se cunosc două feluri de cămăși:

Cămașa cu încrețitură și cu mîneca prinsă de gît și *cămașa fără încrețituri* și cu mîneca prinsă din direcția umărului.

Cea mai răspândită și mai frumos ornamentată este cămașa încrețită la gât, care și ea prezintă mai multe tipuri și anume: *cămașa cu încrețitură*, *cămașa cu ciupag* și *cămașa cu lăcez*.

Prima, cunoscută și sub denumirea de „cămașă cu altiță” sau „cămașă cu brezărău” se obține din patru foi de pânză — câte două pentru față și spate și două pentru mâneci, iar gura cămășii se formează din împreunarea celor două lățimi din față și prin încrețitura părților componente ale ciupagului în întregime, astfel că această cămașă are o asemănare perfectă cu cămașa antică a femeilor din epoca dacică, care se vede pe monumentul de la Adamclisi.

Deseori această cămașă cu brezărău se realizează față și spatele din trei foi — una în față și alta în spate, iar a treia se împarte în două, adăugându-se sub formă de cline spre subraț. Pentru mâneci se folosește câte o foaie pentru fiecare mîneacă, și deseori pentru evitarea creților prea mulți în dreptul gâtului, se scoate o porțiune de pânză în dreptul altiței (fig. 98 *a*), primind denumirea de mîneacă „săbiată”, pe care mai târziu se execută altița separată de corpul mînecii și apoi aplicată, după ce a fost efectuată broderia decorului. La subraț cămașa are o pavă, iar mîneca jos se termină prin încrețire identică ca și la gât, încrețituri sub denumirea de „spăcmă (zona Rădăuți), încrețituri făcute cu ață de in sau de cînepă, după ce marginile pânzei au fost „căpăstrate” ca să nu se destrame, realizându-se astfel o șerpuire a marginii cu un deosebit aspect decorativ.

Materialele folosite pentru aceste cămăși sînt: pânza de cînepă și mai ales de in topit la rouă, obicei din ocupațiile feminine din zonele muntoase, iar pentru broderiile decorului sînt folosite firele de lînă, fir și lînică. Culoarele folosite în executarea broderiilor la început era mult preferată culoarea portocalie, apoi de la anii 1870—1900 — gama cromatică la iile românești era reprezentată prin culorile: negru roșu, carmin, portocaliu, galben, albastru, iar fondul cromatic era uneori de culoare închisă, alteori nedefinit, deci compoziția ornamentală era policromă, caracteristică a cămășilor femeiești din Moldova de nord, ornamentație bogată și foarte originală (fig. 98, *b* v. planșa colorată).

Încrețiturile de la gâtul acestui gen de cămașă poartă diferite numiri după zone și obiceiuri: încrețitură, țîtură, brezărău etc. Această cămașă are o însemnătate deosebită în acest ținut moldoveanesc, nu numai prin felul croielii, ci și prin elementele de-

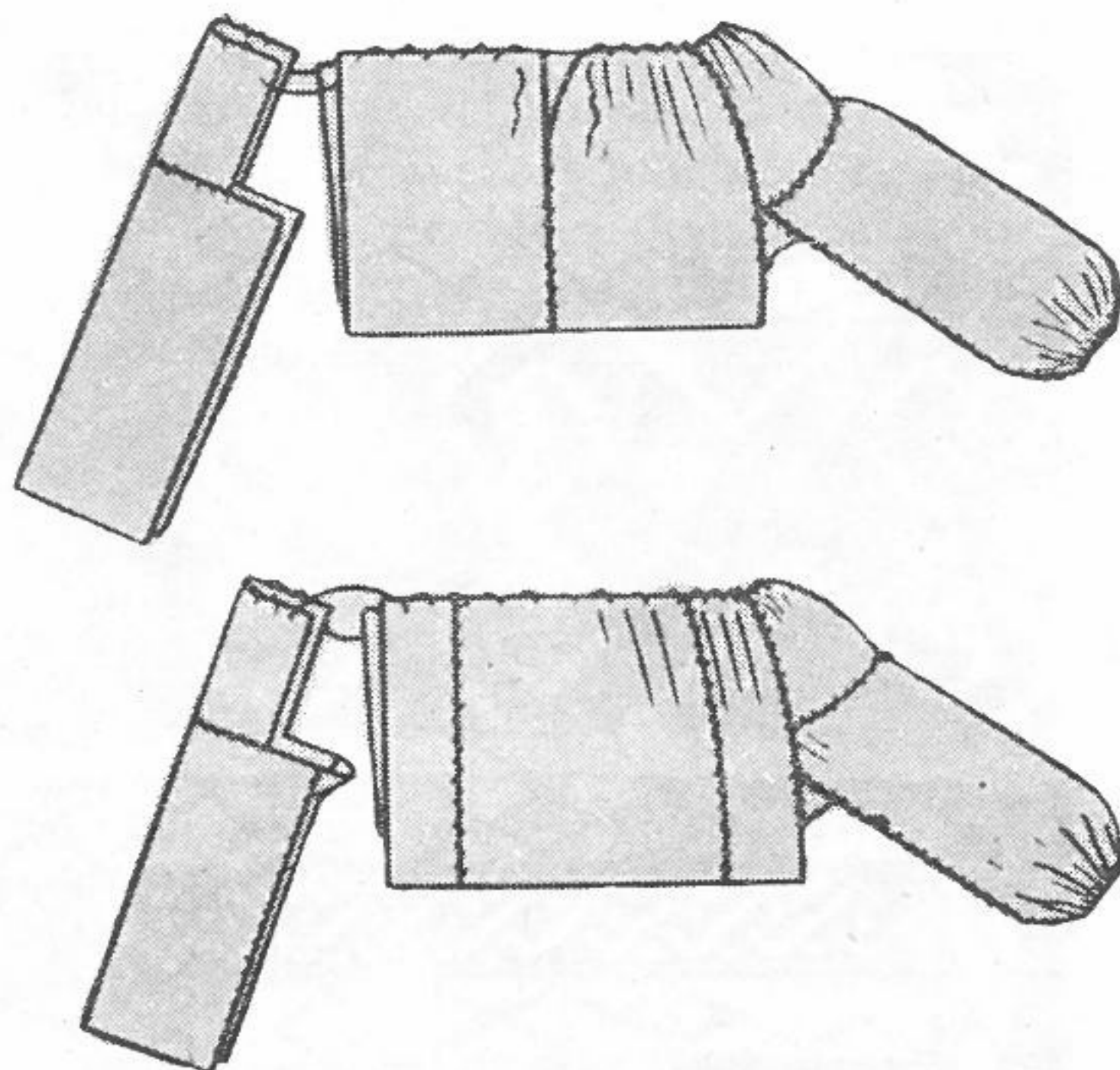

Fig. 98, *a*. Croiala cămășii cu „brezărău” (de origine dacă). *a* față; *b* spatele.

corative deosebit de valoroase din punct de vedere artistic, iar în muzeele și colecțiile de artă populară se găsește un însemnat număr de astfel de cămăși.

Motivele ornamentale se împart în trei categorii: geometrice, vegetale și zoomorfe (animale).

Primele se formează din pătrate, romb, romboid, triunghi, hexagon etc., care datorită ingeniozității și simțului artistic mult dezvoltat al artistului popular, au realizat o deăvârșită gamă de forme ornamentale cu caracter geometric.

În compoziția ornamentală, motivele au diferite roluri și anume: linia dreaptă formează conturul câmpurilor ornamentale închizând astfel un fragment din compoziție, iar linia spirală înlocuiește, în anumite cazuri, linia dreaptă din câmpurile ornamentale, avînd un rol deosebit, deoarece ea însăși este un element decorativ.

Punctul sau cercul fac parte din elementele centrale ale unui ornament, iar pătratul și rombul constituie baza ornamentului.

Ornamentul floral nu este folosit niciodată singur, ci asociat cu cel geometric, iar mai târziu motivul vegetal s-a folosit stilizat (fig. 99).

Motivele zoomorfe sînt folosite mai rar în ornamentarea cămășilor și totdeauna realizate sub formă de stilizare.

Între ornamentele din grupa motivelor simbolice, se remarcă crucea și biserica, iar cel din urmă — biserica — apare ca element decorativ aplicat și pe ceramică (fig. 100).

Al doilea tip de cămașă cu încrețituri la gît, purtată de femei și care este foarte răspîndită, este *cămașa cu ciupag*, care derivă de la prima formă a cămășii cu brezărău sau țîtură, și care se deosebește prin aplicarea unei bentițe — guleraș, în care se strîng crețurile de la gît, iar acest tip de cămașă cu

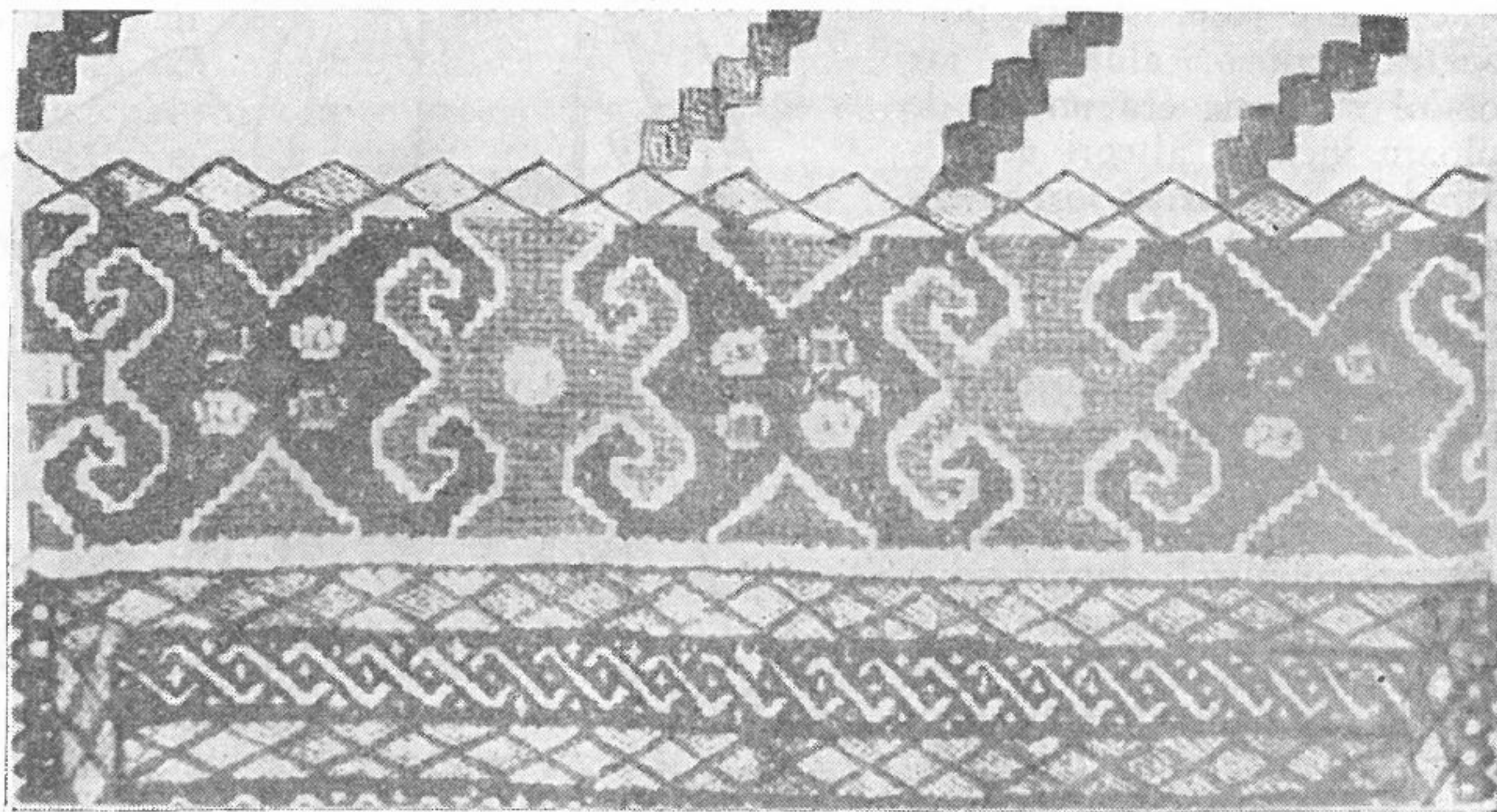

Fig. 99. Detaliu de broderie pe altiță pentru ie (Moldova de nord).

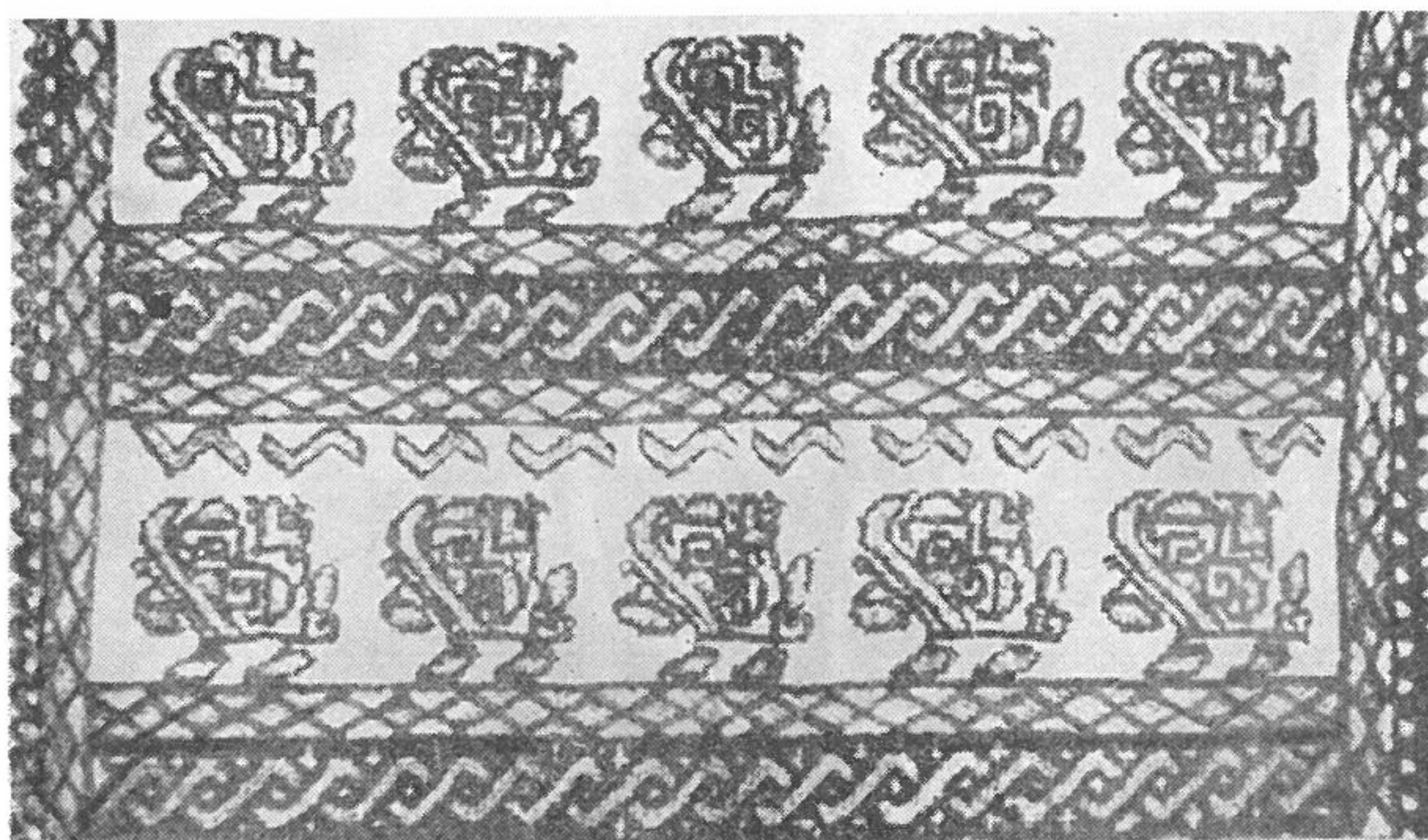

Fig. 100. Detaliu de broderie pe altiță pentru ie (Moldova de nord).

ciupag și bentiță se întâlnește în toate regiunile țării: Banat, Oltenia, Muntenia, Moldova și Transilvania.

Cămășile încrețite la gât din țara noastră, determină și identifică tipul de cămașă dacică, a strămoșilor noștri, cămăși a căror asemănare le confirmă originea și epoca de geneză istorică.

Ornamentația cămășilor cu ciupag este aceeași ca și la cămașa cu brezărău sau cu țitură, iar cămașa aceasta, la rîndul ei, a evoluat prin aplicarea la guler a unei danteluțe numită „imbrejă”, cămașă apreciată și purtată de fete.

Altă cămașă cu încrețituri la gât, apărută și foarte puțin răspîndită, este *cămașa cu „lăcez”*, care este un tip împrumutat din Ardeal, care constă din strîngerea creților sub guler și fixați împreună, pe a căror muchie este aplicată broderia — toate împreună poartă denumirea de lăcez, iar această ornamentație compusă din ornamente geometrice, executată pe crețuri, a făcut să se adopte și pe cîmpurile ornamentale aplicarea motivelor geometrice. Deci ornamentația pe crețuri „lăcez” este tipul cămășilor ardelenesti, ornamentație redusă numai la romburi și lucrate prin punctele „încreț” cu culori predominante alb și gălbui. Prezența acestei cămăși în regiunea Dornelor, se datorește contactului direct ce a existat între Transilvania și țara Dornelor.

Între cămășile femeiești fără încrețituri, se găsește și forma simplă fără altiță, sub denumirea de „cămășoi”. Se obține dintr-o singură bucată de pînză ca și cămașa bărbătească bătrînească.

Punctele de broderie aplicate pe decorul cămășilor sînt: punctul simplu sau punctul de contur, punctul cruce, punctul de rîmuriță, punctul de lăncișor și punctul drept oblic al broderiei de umplutură.

Priștoarea este piesa principală care îmbracă corpul de la brîu în jos, aplicată peste partea de jos a cămășii (poalele) și este costumul popular specific ținutului Moldovei de nord, corespunzător fotei din Muntenia și catrinței din

Fig. 101. Costum femeiesc (Moldova de nord).

Moldova. Este foarte răspândită în diferite zone ca: Argeș — zona Olt și Topolog, apoi toată regiunea nordică a Munteniei și cea mai mare parte a Moldovei.

Această „priștișoară” fiind piesa de port cea mai valoroasă, definește specificul costumului femeiesc prin motivele de compoziție a cărei decorațiune constă din simple vârgulițe numite „vrîstuțe” grupate mai mult la un loc. Spațiul neornamentat dintre ele se numește „scaun”, iar partea fără vrîste de la spate se numește „dos”; la poale și la brîu se află câte o bandă lată, sub denumirea de „botă” colorată mai totdeauna în roșu și încadrată cu niște dungulițe colorate (curcubee” (fig. 101).

Terminologia referitoare la priștoare și toate elementele ei componente — este foarte variată de la comună la comună — sau de la sat la sat. Obișnuit, priștoarele au fond negru sau albastriu închis și sînt țesute în 4 ițe, iar după războiul mondial au apărut priștoare cu denumire de „catrințe”, la care bata nu mai există, ci numai dungulițe așezate la poale pe „dosul” acestei piese de port care, în ultimul timp, a înlocuit aproape complet priștoarea cu vârgulițe care avea o sobrietate în zona Dornelor. Totuși, continuă să aibă o mare răspîndire în Moldova de nord, datorită țesăturii sale rezistente, datorită firului de păr folosit în urzeală, precum și datorită frumuseții ce o dau vrîstele care decorează în fîșii vii colorate pe fondurile negre ale priștoarei.

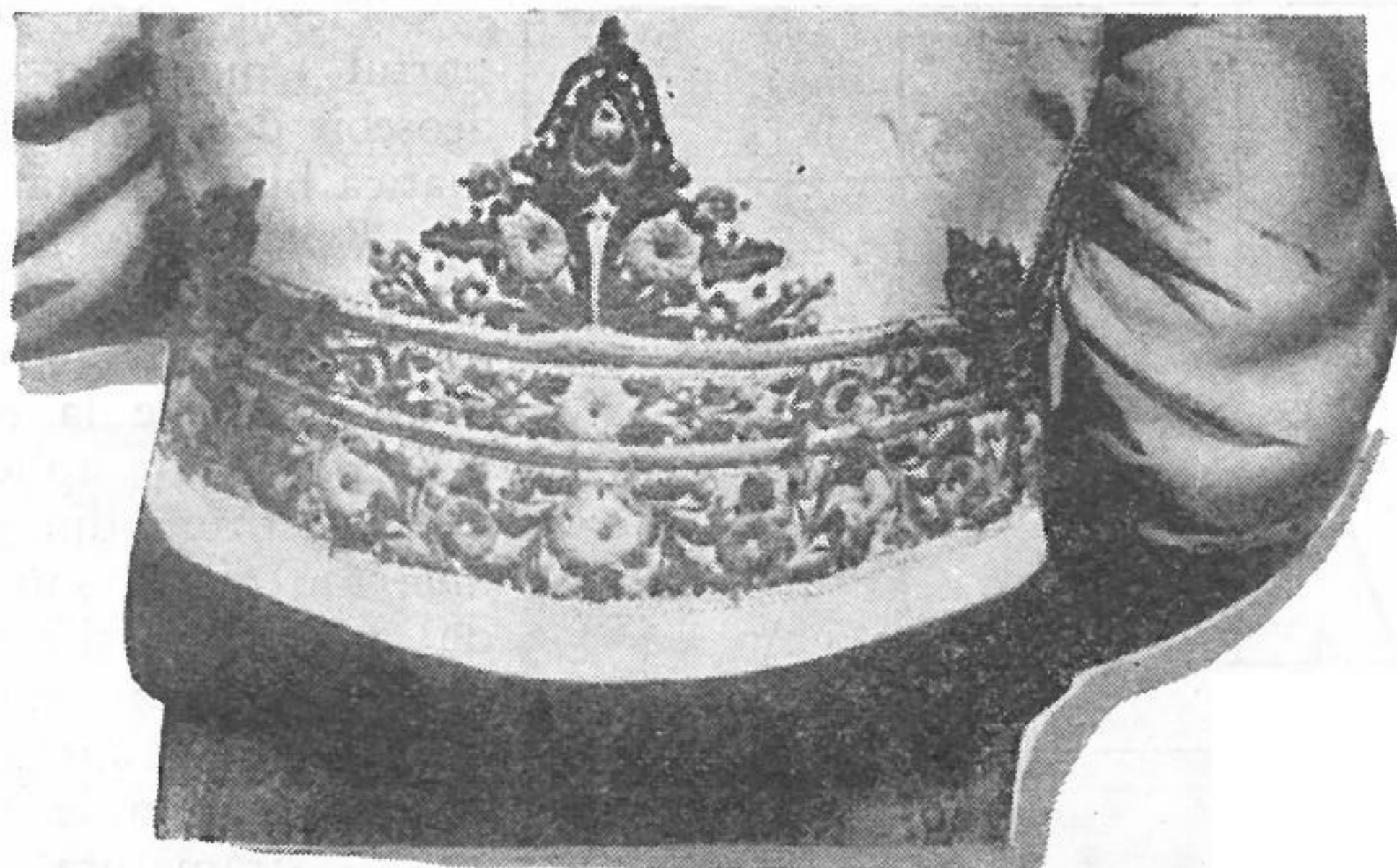

Fig. 102. Bondiță femeiască (Moldova de nord).

A apărut apoi în zona Dornelor și „fota”, o priștoare foarte bogat decorată prin lucrătură cu fir, fiind o influență din Muscel.

Priștoarele se aplică peste *brâie* și sînt susținute de *bete* foarte artistic colorate, iar varietatea tipurilor ornamentale la obiectele de încins definesc mult gust artistic și totală îmbinare a efectelor cromatice aplicînd un colorit cald și armonios — prin îmbinarea culorilor folosite.

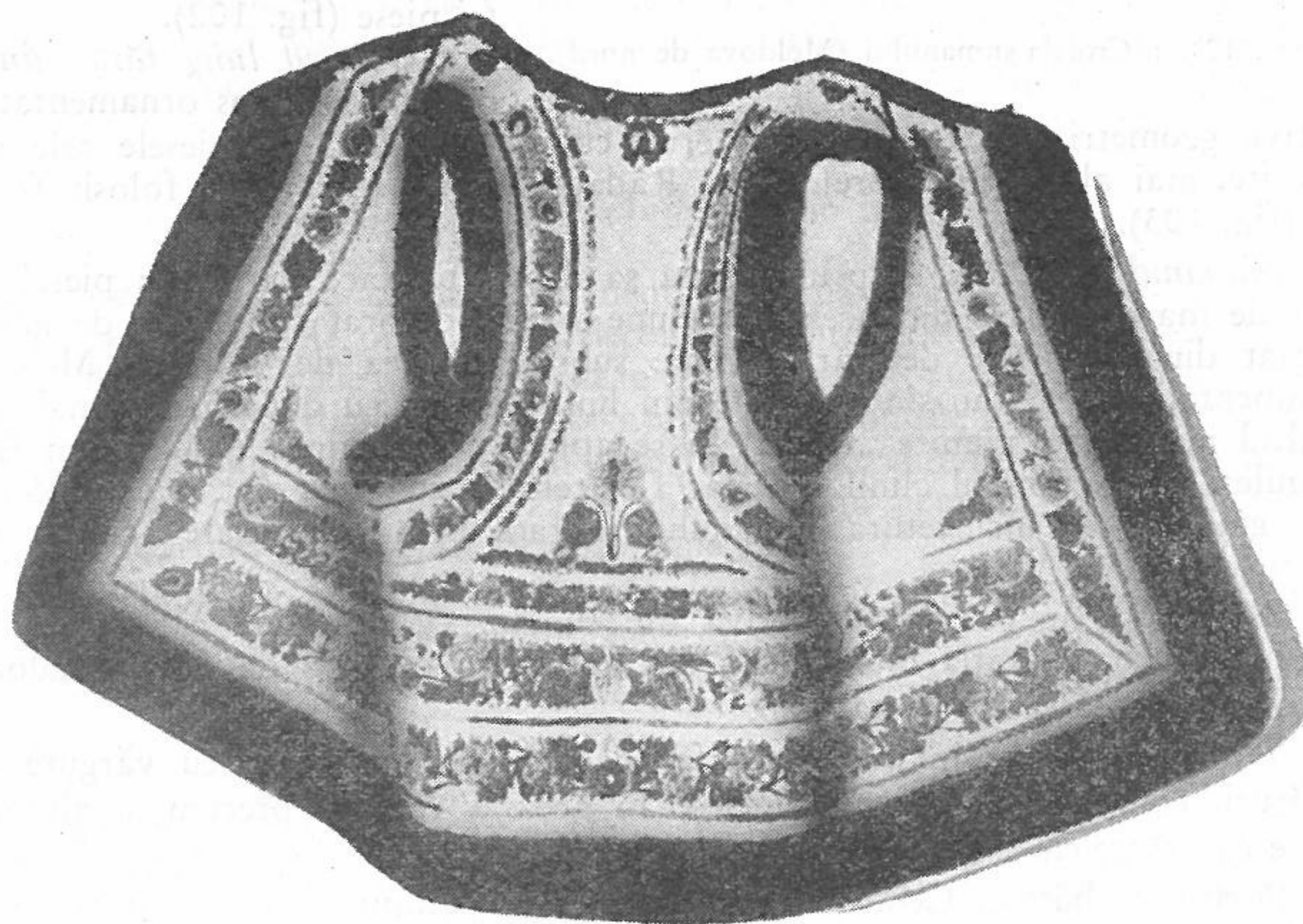

Fig. 103. Broderie la spatele cojocului femeiesc (Moldova de nord).

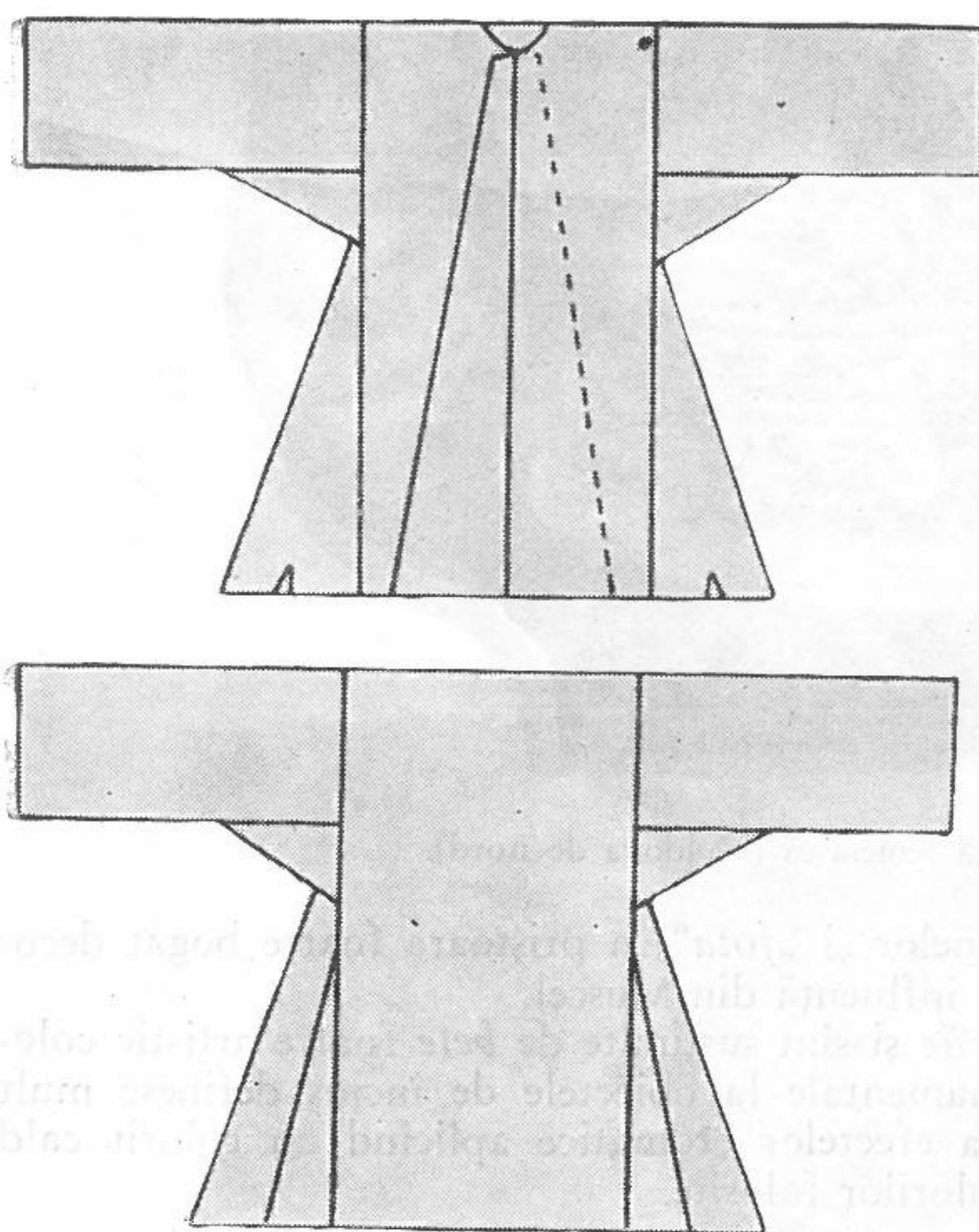

Fig. 104, a. Croiala sumanului (Moldova de nord).

motive geometrice și florale în diferite culori, era una din piesele cele mai prețuite, mai ales prin împrejurimile Rădăuțului, iar astăzi este folosit foarte rar (fig. 103).

Sumanul (fig. 104, a) prin croiala sa deosebită, face parte din piesele de port de mare valoare din această regiune și este decorat cu un fel de găitan format din cinci fire de păr de oaie sub denumirea de „sarad”. Motivele ornamentale din găitan sînt formate din linii șerpuite cu două arcuiri mai mici și altul mai mare, numite „țacuri” și se aplică pe marginea clinilor din față, pe guler, iar pe fondul clinilor se fac floricele. Buzunarele sînt și ele decorate prin găurele, iar încheietura sumanului se face prin „cheutoare” simple din găitan.

Mantaua este piesa care derivă din suman, cu deosebire că aceasta are *glugă*, iar ornamentația este făcută din găitan și aplicații de postav colorat, pe fondul mantalei din postav alb.

Traistele purtate în mîna la diferite ocazii, ornamentate cu vîrguțe sau alesături, completează portul femeiesc în această regiune precum și alte po-doabe ca *măgelele* și *salbele*.

Portul bărbătesc. Costumul bărbătesc este compus din cămașă, cioareci sau ițari, bondița, sumanul și mantaua, precum și cușma (pălăria) și opincile.

Piese care completează portul femeiesc și care au un deosebit decor artistic și o cromatică bine gîndită sînt:

Bondița sau pieptar, foarte largă și fără mîneci pentru a se vedea frumusețea cusăturii alțiței de la cămașă, iar pe margini este aplicată un fel de împletitură din pielicele de miel sau dihor, sub denumirea de „prim”. Părțile din față și spate ale bondiței sînt decorate cu broderii, aproape în întregime, executate cu fire de lînă, „strămătură” și chiar mătăsă, cu punctul de umplutură drept sau oblic; anumite părți ale motivelor brodate sînt conturate cu punctul de rāmuriță. Broderia prin folosirea firului de lînă este bine reliefată, ceea ce dă un aspect deosebit de artistic și frumusețe excepțională acestei piese (fig. 102).

Cojocul lung fără mîneci, bogat și frumos ornamentat cu

Cămaşa are croială simplă tip bătrânesc, brodată pe guler, piepţi şi mâneci, tip de cămaşă care se găseşte în toate regiunile ţării.

Cămaşa cu fustă, este considerată o fustanelă românească de origine ilirică.

Cioareci sau iţari; primii au croială obişnuită, iar iţarii au o lungime de 1,40—1,80 m, măsură care este în raport cu înălţimea trupului şi care lun-

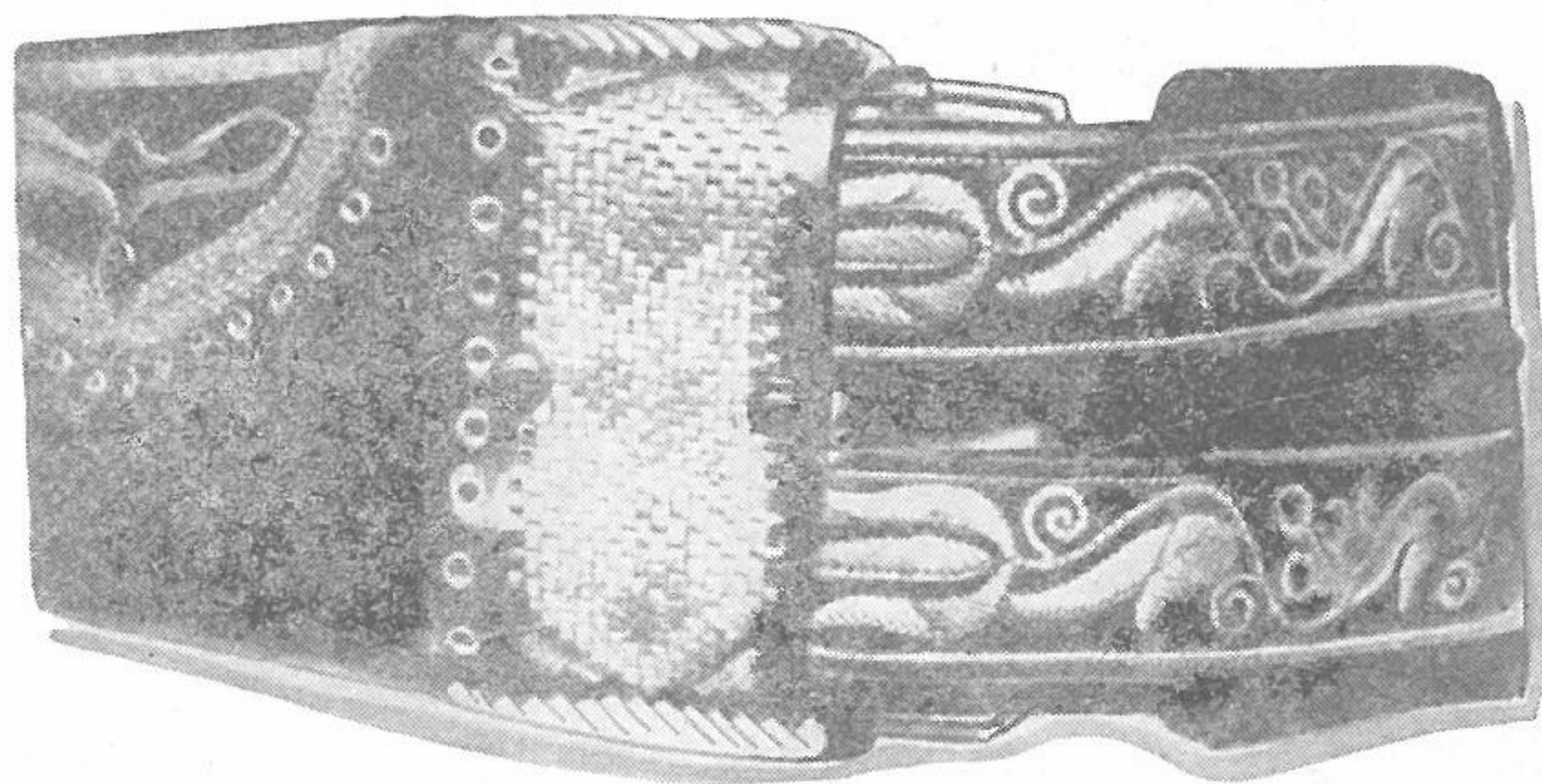

Fig. 104, b. Chimir brodat (Moldova de Nord).

gime constituie încreţirea, ca o armonică, iţari preferaţi de populaţia păstoraască din ținutul Moldovei şi Moldova de nord, precum şi în satele vecine din Transilvania, unde creţurile sînt limitate pînă la înălţimea genunchilor, iar în anumite sate aceste creţuri sînt apretate, constituind un element decorativ de origine dacică.

Bondiţa nu prezintă nici o deosebire, ci este la fel cu cea femeiască, cu acelaşi croi şi aceeaşi ornamentaţie.

Brîiele sînt alcătuite din ornamentaţie a năvăditurii, simplă, iar între timp au apărut brîiele din catifea, decorate cu broderii viu colorate.

Chimirele din piele sînt decorate prin „repusare” cu anumite instrumente, care au un aspect artistic foarte accentuat, apoi chimirele cu ornamente brodate, frumos colorate. Acestea din urmă au o dezvoltare mare, prin broderiile executate pe o fîşie de pînză şi apoi aplicată această pînză brodată pe o mucava (carton) şi executate de gospodinele casei.

Deşi chimirele brodate au o ornamentaţie cu realizări frumoase, totuşi cele din piele cu ornamente presate, gen transilvănean, au efecte artistice mult mai apreciate, atingînd o sobrietate artistică desăvîrşită (fig. 104, b).

*
*   *

În nord-vestul judeţului Suceava pe la începutul sec. XVII s-a aşezat un mic grup de populaţie slavă „huţuli” venită probabil din părţile Kievului şi datorită faptului că s-au stabilit într-o zonă muntoasă, unde populaţia românească erau păstori, au îmbrăţişat şi ei acelaşi fel de viaţă „păstoritul”.

Raporturile de conviețuire cu românii au avut ca urmare dezvoltarea legăturilor economice și sociale, și o contopire totală cu costumul popular românesc, femeiesc și bărbătesc.

Gama motivelor ornamentale la *cămășile femeiești* este redusă la câteva elemente — unghiul drept și crucea — dispuse în figura geometrică romb.

Culoarea predominantă este portocaliu sau roșu portocaliu, combinată cu negru sau verde, prin care se realizează frumoase efecte cromatice.

Fotele huțule au ornamentație redusă, compusă din vârgulițe țesute din fire diferite colorate, iar la banta de jos se folosesc și firele metalice, care toate dau un efect artistic deosebit (fig. 105).

La costumul vechi huțul nu se cunoaște nici un element lămuritor în legătură cu specificul lui, totuși din cercetările istorice s-a constatat că ambele costume bărbătești și femeiești, atât cele purtate de huțuli cât și celelalte ale rutenilor nu se deosebeau ca structură de portul popular românesc.

Cămășile femeiești huțule sînt decorate cu motive geometrice — romburi și pătrate sau cu motive florale, iar culoarea preferată este roșul carmin și portocaliul. Particularitatea acestor cămăși constă în cele trei părți ornamentale ale mîneei, adică: altița, încrețeala și rîndurile de pe mîneacă, care la un loc, formează un bloc de ornamentație.

Priștoarea, nu se deosebește nici ea de cea românească, numai că vîrstele sînt mai dese, portocaliu și roșu carmin, iar

Fig. 105. Costum femeiesc huțul cu ie, fotă și bete. folosind și la acestea culorile

bata de la poale este lucrată cu fir cu o realizare artistică deosebit de frumoasă.

Pieptarul femeiesc și *sumanul*, care este ceva mai scurt ca cel românesc, urmăresc întocmai portul popular românesc, avînd ca deosebire de port scur-

timea sumanului, fapt care face recunoașterea românilor dintre huțuli, deci acest port nu mai are un caracter propriu de distincție etnică, rămânând numai limba huțulă, care deși este influențată de limba românească, totuși în unele sate își păstrează individualitatea sa proprie morfologică și sintactică.

Deci, portul popular din Moldova de nord are o deosebită distincție artistică și unitară, iar elementele lui de bază sînt comune și prin structura sa, el deține același tip comun cu cel moldovenesc și cu portul din nordul Munteniei, deși sînt piese care se diferențiază între ele, iar apropierea care există între portul popular românesc, rutean și huțul, se datorește raporturilor etnografice mai vechi între noi românii și aceste popoare conlocuitoare din această regiune.